

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ნინო ძამუკაშვილი

რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის ტიპოლოგიური

მიმართებანი ქართულ და ინგლისურ ენებში

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად

წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სპეციალობა: ტიპოლოგიური ლინგვისტიკა

თელავი

2017

1

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილილოგიისა და უცხო ენებისა და ლიტერატურის დეპარტამენტებში

სამეცნიერო ხელმძღვანელ(ებ)ი:

მანანა ღარიბაშვილი, პროფესორი

ნუნუ გელდიაშვილი, პროფესორი

შემფასებლები:

როინ ჭიკაძე, პროფესორი

მადონა შელია, პროფესორი

დაცვა შედგება 2017___ წლის ”__06__” ___თებერვალს___, __12__საათზე იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი ___ აუდიტორია _____

მისამართი:საქართველო, თელავი, 2200

ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა N 1

ტელ: +995 350 27 24 01

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე: <http://tesau.edu.ge>

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

პროფესორი: **ნინო კოჭლოშვილი**

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი „რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის ტიპოლოგიური მიმართებანი ქართულ და ინგლისურ ენებში“ შედგება შესავლის, ოთხი თავისა და დასკვნითი ნაწილისაგან.

შესავალ ნაწილში წარმოდგენილია საკვლევი თემის აქტულობა, კვლევის მიზნები და ამოცანები, კვლევის მეთოდები, ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და, შესაბამისად, მისი თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება.

საკვლევი თემის აქტულობა: საკითხი მეტად აქტუალურია, რადგან რიტმული პროზა, მიუხედავად სიმკვლევისა, თითქმის შეუსწავლელია. მით უფრო, რომ არ არსებობს ქართული და ინგლისური რიტმული პროზის მასალებზე დაყრდნობით ჩატარებული კონტრასტული კვლევა.

მიზანი და ამოცანები: ნაშრომის მიზანია რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის მიმართებების კვლევა ტიპოლოგიურ ჭრილში ქართულ და ინგლისურ ენებში. აქედან გამომდინარე, კვლევის ძირითადი ამოცანებია:

- ფონეტიკურ, მორფოლოგიურ, სინტაქსურ და ლექსიკო-სემანტიკურ დონეზე მოძიებული მასალის შედარება-შეპირისპირება და, ამის საფუძველზე, იზომორფიზმებისა და ალომორფიზმების გამოვლენა;
- რიტმული პროზის მონაკვეთების ფუნქციის დადგენა ტექსტში და მათი ტიპოლოგიური ანალიზი;
- არსებული და ჩვენ მიერ შესრულებული თარგმანის მეშვეობით იმის წარმოჩენა, თუ რამდენად ადეკვატურად გადადის ერთი ენის რიტმულობის ექსპრესიის გამომხატველი ენობრივი მოცემულობები მეორე ენაზე.

ნაშრომში საანალიზო წყაროების სახით გამოყენებულია XX საუკუნის ქართველი (ვ. ბარნოვი, კ. გამსახურდია, ლ. კოტეტიშვილი, ნ. ლორთქიფანიძე, გრ. რობაქიძე) და ინგლისურენოვანი მწერლების (შ. ანდერსონი, ს. ბეკეტი, ჯ. დ.

სელინჯერი, ფ. ს. ფიცჯერალდი, ჯ. ჯოისი) პროზა და მათი თარგმანები.

კვლევის განსახორციელებლად გამოვიყენეთ სხვადასხვა მეთოდი:

შედარება-შეპირისპირებითი მეთოდით გამოვავლინეთ შესასწავლ მასალას შორის მსგავსება-განსხვავება.

რაოდენობრივ-თვისობრივი მეთოდით შევადარეთ რიტმულობის შემქმნელი საშუალებების ტექსტში გავრცელების ხარისხი საკვლევ ენებში და, ასევე, ამ თვალსაზრისით გამოვიკვლიეთ ორიგინალებსა და მათ თარგმანებს შორის ურთიერთმიმართებანი.

ტიპოლოგიური მეთოდით წარმოვაჩინეთ ყველა შესაძლო იზომორფიზმი და ალომორფიზმი საკვლევ ენებს შორის.

თარგმანის სფეროში უმნიშვნელოვანესი აღმოჩნდა კვლევის „სამყაროს სურათის“ (გერმ. *Weltbild*) მეთოდი, როგორც ქართული და ინგლისური ენების სემანტიკური კულტურების, ანუ მათში მოცემული „სამყაროს სურათის“ სისტემური შეპირისპირების საშუალება [ნათაძე, 1986:5].

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე იმაში მდგომარეობს, რომ იგი წარმოადგენს ამგვარი ტიპის კვლევის პირველ მცდელობას ქართული და ინგლისურენოვანი მასალის მიხედვით.

თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა: ჩვენი აზრით, ნაშრომი გაამდიდრებს ქართული და ინგლისური ენების მიხედვით შესრულებული ტიპოლოგიური კვლევების რიცხვს და ასევე, გარკვეულწილად, მოკრძალებულ წვლილს შეიტანს რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის საშუალებების თარგმნის თეორიისა თუ პრაქტიკის სფეროში.

დისერტაციის მოცულობა და სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება 192 ნაბეჭდი გვერდისაგან. მას ერთვის გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურისა და საანალიზო წყაროების ჩამონათვალი. ასევე, დანართები, სადაც წარმოდგენილია საილუსტრაციო ემპირიული მასალა.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

რიტმული პროზა არ თავსდება მკაცრ ჩარჩოებში; იგი პოეზიასა და ჩვეულებრივ პროზას შორის მოიაზრება და არსებობს იმ დაუწერელი, მოუხელთებელი კანონებით, რომლებიც სწორედ მის დამოუკიდებლობას და თავისუფლებას უსვამენ ხაზს. რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვა მრავალფეროვანი და განსხვავებული ენობრივი საშუალებებით ხდება, რომელებიც დაწვრილებით შევისწავლეთ და მოვახდინეთ მათი შედარება-შეპირისპირება საკვლევი ენის მიხედვით.

თავი 1 რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის ფონეტიკური და მორფოლოგიური შესაძლებლობები აერთიანებს და განიხილავს შემდეგ საკითხებს:

რიტმული პროზა, როგორც თხრობის ერთ-ერთი სახეობა;

რიტმულობის შექმნის ფონეტიკური შესაძლებლობები;

რიტმულობის შექმნის მორფოლოგიური შესაძლებლობები;

პირველ პარაგრაფში მოცემულია რიტმული პროზის ზოგადი მიმოხილვა და ანალიზი. პროზის რიტმულობის ექსპრესიის გამოხატვა შეიძლება ორი მხრიდან განვიხილოთ: შინაგანი რიტმი, რაც ლექსიკო-სემანტიკური საშუალებებით მიიღწევა და შინაარსის დონეზე ხორციელდება, ვგულისხმობთ ტექსტის გამომსახველობას და გამომხატველობას, მის ემოციურ შინაარსს; და მეორე, გარეგანი რიტმი, რომელიც ფორმასთან არის დაკავშირებული და ტექსტის რიტმულად ნაგებ სტრუქტურას გულისხმობს. ამრიგად, ტექსტის რიტმულობა შეიძლება მიღწეული იყოს როგორც ფონეტიკური, მორფოლოგიური და სინტაქსური (გარეგანი-სტრუქტურული რიტმის შემქმნელი ენობრივი საშუალებები), ასევე, ლექსიკური (შინაგანი-ლექსიკო-სემანტიკური, სტილისტური) მოცემულობებით.

შესწავლილი და შეპირისპირებულია რიტმულობის ექსპრესიის გამოხატვის ფონეტიკური საშუალებები: ალიტერაცია, კონსონანსი, ასონანსი. მოძიებულმა უხვმა მასალამ დაადასტურა, რომ ქართულ რიტმულ ტექსტებში ალიტერაცია და კონსონანსი ხშირად ერთმანეთის გვერდით არსებობს:

მდორე მდინარე (რობაქიძე,1989:26); მწყაზარ ლოყებზედ ვარდი უყვოდა ხვარამზეს (ბარნოვი,1943:331); [ყ][ვ][რ][ზ] კონსონანსს აძლიერებს შინაგანი რითმა: ზარ-ვარ-ვარ, ბზე-მზე, მწყაზარ-ხვარამზ. *She had been left a large fertile farm when her father died* (Anderson,1981:33);[l-1/f-f] სიმეტრიული ალიტერაცია; *Romances that were not musty and laid away in lavender* (Fitzgerald,1984:107); [l][m].

ქართულ ტექსტში აასონანსის შემქნელი ხმოვანი ძირითადად ერთი და იმავე თანხმოვანთან მეორდება: *ისმის სპარსული ბაასი* (რობაქიძე1989:171) [ის][ა]; *ფარდულებში ფარჩასა და აბრეშუმს ჰყიდიან* (რობაქიძე,1989:171) [ფარ][ა].

ინგლისურენოვანი პროზის კეთილხმოვანებას აძლიერებს დიფთონგთა გამეორებაც: *It is delicious, like the twisted little apples* (Anderson,1981:33);[i]; *She makes haste to gain the fields* (Beckett,1985:1); [ei].

მხოლოდ ქართულისთვის დამახასიათებელი აღმოჩნდა სხვათა სიტყვის დაბოლოება „ო“-ს ხშირი გამოყენება: *მე ვიციო სეფეწულის დარდიანობის წამალი* (გამსახურდია,1959:126).

მორფოლოგიურ დონეზე აფიქსაცია გამოიკვეთა, როგორც რიტმულობის ექსპრესიის გამომხატველი უმთავრესი საშუალება. მრავლობითი რიცხვის მაწარმოებელი ნიშნები, ბრუნების ნიშნები, ზედსართვისა თუ მიმღობის მაწარმოებელი დაბოლოებანი, თანდებულები, ზმნისწინები, ნაწილაკები დადასტურდა როგორც იზომორფიზმები საკვლევ ენებს შორის. მაგ.: *ნოხები. ხალები; ფარდაგები. ფლასები. ჭილობები* (რობაქიძე1989:13); *გრძელნი ფლორენციულნი ფეხნი თეთრი ნაკადულის ორ მაგარ ტევრად ჩამოხეთქილნი* (რობაქიძე 1989:32); *ხალხი: უსახლო-უკარო-ულოგინო* (რობაქიძე1989:119); *Only the dead dream fought on as the afternoon slipped away...struggling unhappily, undespairingly, toward that lost voice across the room* (Fitzgerald,1984:99);*The knuckles of the doctor's hands were extraordinarily large. When the hands were closed they looked like clusters of unpainted wooden balls as large as walnuts fastened together by steel rods* (Anderson,1981:33);

მხოლოდ ქართულენოვანი მასალისათვის აღმოჩნდა დამახასიათებელი შემდეგი: ა) ავტორის მხრიდან სიტყვებისადმი თავისუფალი დამოკიდებულება კეთილ-ხმოვანებისათვის: *ზედ ესვენა წალმის ჯვარი ნაწნავით კრული (ბარნოვი,1943:303) ნაცვლად „შეკრული“*; ბ) ზმნის პირის ნიშანთა ნორმის დარღვევით ხმარება: *ესა თქვა, გადაჰკრა და დაჯდა (კოტეტიშვილი,2012:8)*; გ) ზედსართავის სრულად ან ნაწილობრივ შეთანხმებისას საზღვრულთან: *ცა იმტვრეოდა შესაზარის ->ხმით (ბარნოვი1943:352)*.

თავი 2 რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის სინტაქსური შესაძლებლობები

მეორე თავი მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

- მარტივი წინადადება და რიტმულობა;
- შერწყმული წინადადება და რიტმულობა;
- რთული წინადადება და რიტმულობა;
- წინადადების წევრთა განკერძოება რიტმულობისთვის;
- წინადადებასთან გრამატიკულად დაუკავშირებელი სიტყვა-გამოთქმები რიტმულობისთვის;

საანალიზო წყაროების შესწავლით გამოვლინდა, რომ ქართულ და ინგლისურენოვან რიტმულ პროზაში მარტივ წინადადებას ახასიათებს შემდეგი საერთო ნიშნები:

ა) სახელდებითი წინადადება: *ყვავილებად რთული ქალ-რძალი (ბარნოვი,1943:344); The white hair in the grass (Beckett,1985:11)*;

ბ) ინვერსია ქვემდებარესა და ზმნა-შემასმენლს შორის: *დაფიქრდა ერთ ხანს იმპერატორი (ბარნოვი,1943:253); Into a little round place at the side of the apple has been gathered all of its sweetness (Anderson1981:34)*;

გ) ინვერსია მსაზღვრელ-საზღვრულს შორის: *ჩადგა არაგვიც თავის ქერქში დაწყნარებული (ბარნოვი,1943:342); Sky overcast all day till evening(Beckett1985:11)*;

დ) სტროფული პარალელიზმი: „*კარები გადამირაზეს! მასხრად მივდებენ? ჰა, გოჩმან, ფრთხილად, აქ სხვა რამე არ გამოვიდეს? ჰა-ჰა, აბა არ გამასხარავდეს კარგად გაკეთებული საქმე“*

(კოტეტიშვილი,2012:10); *That seems to hang together; It happened so long ago; Not too fast* (Beckett,1985:11).

ე) ტექსტის მოდალობა: *ქალს არ შეუძლია ბარათის დაწერა! ქალს არ შეიძლება ბარათი მისწეროს კაცმა!* (ლორთქიფანიძე,1992:110); *Why had he withheld life from her? (Joyce), Why had he sentenced her to death? (Joyce,1982:129);*

ვ) პარალელური სტრუქტურები: *აღარც წყევა. აღარც კრულვა. აღარც შურვა. აღარც ნდომა* (რობაქიძე,1989:265); *No one had missed him. No one was looking for him* (Beckett,1985:11);

ზ) განკერძოებული სიტყვები: *დაღარული სახეები, ყვითლად და მწვანედ მოვარაყებული* (კოტეტიშვილი,2012:12); *Gravely the men turn in at a house—the wrong house* (Fitzgerald,1984:127);

თ) სრული ასპექტი: *უხმეს; მოვიდა* (ბარნოვი,1943:241); *She took the spot out of the skirt of her beige suit. She moved the button on her Saks blouse. She tweezed out two freshly surfaced hairs in her mole* (Salinger, 1982:27).

რაც შეეხება განსხვავებულ ფორმებს, ქართულ საანალიზო წყაროებში გამოვლინდა შემდეგი: ა) უსრული წინადადება: *შეჰყვნენ ისევ მტკვარს* (ბარნოვი,1943:261); *შენ გიძღვნი* (ლორთქიფანიძე,1992:110); ბ) უსრულ წინადადებებში შემასმენელის თავკიდური პოზიცია: *გაიარეს კარსანი* (ბარნოვი,1943:236); გ) ერთწევრიანი, მხოლოდ ზმნა-შემასმენლისგან შემდგარი წინადადება: *შევისვენო; ბნელდება* (გამსახურდია,1959:11);

ინგლისურენოვანი მარტივი წინადადებისთვის დამახასიათებელია ნომინალიზებული სტრუქტურა გამოხატული აწმყო მიმღობით: *The east foundering in night* (Beckett,1985:11); *Feverishly seeing the imminence of night* (Beckett,1985;11).

შერწყმული წინადადების დიდი პოტენციალი რიტმულობისთვის მასში არსებული ერთგვარი წევრებია. გამოვლინდა შემდეგი ენობრივი უნივერსალიები საკვლევ ენებს შორის:

ა) ინვერსიული წყობა ზმნა-შემასმენელსა და ქვემდებარეს შორის: *აჩნდნენ დედოფალი, ხვარამზე, სეფე ქალნი* (ბარნოვი1943:340); *On the papers were written thoughts, ends of thoughts, beginnings of thoughts* (Anderson,1981:33).

ბ) მსაზღვრელ-საზღვრულის ინვერსიული წყობა: *მოაქვთ მტევნები ყვითელი და მოშავო (რობაქიძე 1989:138); Shadow and rustle irksome (Beckett,1985: 11).*

გ) ერთგვარწევრებიანი სახელდებითი წინადადებების სიუხვე: *უფრსკულნი ხევნი, უღრანი ტყე ღრუბელთ საყრდნობი (ბარნოვი,1943:261); Night without moon or stars (Beckett,1985:11);*

დ) ერთგვარ წევრები უარყოფითი ნაწილაკებით: *არ მინდა არც მენი სიახლოვე, არც მენი სიყვარული, არც თანაგრძნობა (ლორთქიფანიძე,1992:107); He had neither companions nor friends, church nor creed (Joyce.1982:122);*

ე) ერთგვარ წევრთა პარალელური სტრუქტურები: *გული ყელში ჰქონდა ამოჩრილი, ნერწყვი გამშრალი, სახე აელვარებული და ალექილი (კოტეტიშვილი, 2012:13); At moments he seemed to feel her voice touch his ear, her hand touch his (Joyce.1982:129);*

ვ) სინონიმური თუ ანტონიმური წყვილები: *მის ნაცვლად სუფრაზე ვხედავ ტლანქ, უხეშ, ევროპულ ფაბრიკაციის ჩაის ჭურჭელს (გამსახურდია,1959:27); In his blue gardens men and girls came and went like moths (Fitzgerald,1984:38);*

რთული თანწყობილი წინადადების დონეზე დადასტურდა შემდეგი ენობრივი უნივერსალიები:

1. ინვერსია ზმნა-შემასმენელს შორის: *დუღუკებმა დაჰკრეს საარი და ამ მომაჯადოებელ ხმებზე დაიდრა ხალხი დანგრეულ სამრეკლოსაკენ (კოტეტიშვილი, 2012:16); Not merely had she degraded herself; she had degraded him (Joyce,1982:128);*
2. პარალელური სტრუქტურები: *მე მარტო ვარ ჩემს ფიქრებში, მე მარტო მივდივარ ჩემს ბნელ გზაზე (გამსახურდია,1959:12); It was an age of miracles, it was an age of art, it was an age of excess, and it was an age of satire (Fitzgerald,1965:10);*
3. ერთი წინადადება ხშირად შერწყმულია: *კიდევ რამდენიმე ხანი და საშინელი გრგვინვით დაიმსხვრა ზღუდე და ბორკილი, გაცეცხელებული ლავასავით მოედო შავი მასა ტფილისის ქუჩებს (კოტეტიშვილი,2012:11); The quiet lights in the houses were humming out into the darkness and there was a stir and bustle among the stars (Fitzgerald,1984:84).*

4. ორივეში უმეტესად ერთი დროა: ფოთოლი სქელდება და ფოთოლზე მატლი მილოდავს ზმორით (რობაქიძე,1989:268); *One nibbles at them and they are delicious (Anderson,1981:34);*
5. ზმნა-შემასმენელი ხშირად სემანტიკურად ერთსა და იმავე ან მსგავს ცნებას გამოხატავს: *მე კი არავის ვეძებ, არავინ მეძებს (გამსახურდია,2012:12); One human being had seemed to love him and he had denied her life and happiness: he had sentenced her to ignominy, a death of shame (Joyce,1982:129);*
6. უკავშირო გადაბმა: *წითელი დროშების ელვარებამ ბევრს დაახუჭინა თვალი, ბევრს გული გაუხეთქა ამ საზარელმა სანახაობამ (კოტეტიშვილი,2012:11); Not merely had she degraded herself; she had degraded him (Joyce,1982:128).*

რთული ქვეწყობილი წინადადების დონეზეც რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის თვალსაზრისით, ორივე ენაში ძლიერ საშუალებად წარმოჩინდა შემდეგი:

1. პარალელური სტრუქტურები: *ვერავინ გაიგო, რამდენი ჭრელი პეპელა გაჰქრა; რამდენ ყაყაჩოს, მინდვრის დამამშვენებელს, გადაეფარა სილა (ლორთქიფანიძე,1958:225); But never again as during that all too short period **when** he and I were one person, **when** the fulfilled future and the wistful past were mingled in a single gorgeous moment- **when** life was literally a dream (Fitzgerald,1965:62);*
2. ერთ-ერთი წინადადება ხშირად შერწყმულია; *რას ეტყვიან ეს შეხვედრანი და ეს გაცილებანი პატარა გულს, რომელიც სუსხდასხმული ჩიტივით ფართქალობს ქალის აზიდულ მკერდში?! (რობაქიძე,1989:47); The dark discreet room, their isolation, the music that still vibrated in their ears united them (Joyce,1982:219);*
3. ინვერსია მსაზღვრელ-საზღვრულს შორის: *მათ ეგონათ, რომ მათი ხმა ესმოდა ესმოდა მხოლოდ ჩუმ კედლებს გალავანისას, სიოზე მომრიალე ცაცხვებს და ბულბულს მიძინებულს (ლორთქიფანიძე,1958:166); My own happiness in the past often approached such an ecstasy that I could not share it even with the person dearest to me (Fitzgerald,1965:55);*
4. ხშირად სხვადასხვა გრამატიკული დრო მთავარსა და დამოკიდებულ წინადადებაში: *დასავლეთის ქარმა მიაგდო იგი აღმოსავლისაკენ თუ აღმოსავლის ქარმა დასავლისაკენ-*

ტფილისმა არ იცის (რობაქიძე,1989:219); *They have been put in barrels and shipped to the cities where they will be eaten in apartments that are filled with books, magazines, furniture, and people (Anderson,1981:34);*

5. უკავშირო გადაბმა: აცნობეს ნინოს, დედოფალი მობრძანდებო (ბარნოვი,1943:303); *He turned back the way he had come, the rhythm of the engine pounding in his ears (Joyce,1982: 129);*

რთული ქვეწყობილი წინადადების დონეზეც, ქართულენოვანი რიტმული პროზის ალომორფიზმად შეიძლება მივიჩნიოთ ქვემდებარის ხშირი გამოტოვება: *ქუჩაში რომ გამოვიდა, გოჩმანას აღარ უხაროდა, ისე იყო დაღლილი და მშვიერი, აბუზული და მოწყენილი გაჰყვა ტფილისის ქუჩებს სირაჯხანისკენ (კოტეტიშვილი,2012:13).*

პროზის რიტმულობაში დიდ როლს ასრულებს წინადადების წევრთა განკერძოება. კვლევის შედეგად დადასტურდა შემდეგი უნივერსალიები:

1. განკერძოება თავად არის შერწყმული: *ძველი ამ დროს მოჭრილი მუხასავით იდგა, ცივი და შიშველი (კოტეტიშვილი, 2012:13); He watched sleepily the flakes, silver and dark, falling obliquely against the lamplight (Joyce).*
2. მორფოლოგიურად ერთნაირად ნაწარმოები განკერძოებული ფრაზა: *გახარებული ხალხის დენა, უ-საზღვრ-ო და უ-ნაპირ-ო (კოტეტიშვილი, 2012:11); He saw a goods train ...winding through the darkness, obstinately and laboriously (Joyce, 1982:129);*
3. განკერძოების ალიტერაციული თუ ასონანსური კეთილხმოვნება: *გოგო მიჰყვება: აწითლული და ალექილი (რობაქიძე,1989:243); The old island here that flowered once for Dutch sailors' eyes—a fresh, green breast of the new world (Fitzgerald,1984:129); [r-r-r].*
4. განკერძოება, როგორც ემფაზა: *ხის ქვეშ რაღაც შავი მოჩანს, პატარა ხის ქვეშ (გამსახურდია,1959:12); Its vanished trees, the trees that had made way for Gatsby's house (Fitzgerald,1984:129);*
5. განკერძოება, როგორც დაზუსტება: *ფერდობში, ბალახის ძირებში, მიძვრება რუ (რობაქიძე,1989:143); Gravely the men turn in at a house—the wrong house (Fitzgerald,1984:127);*

6. განკერძოება, როგორც წინადადების ემოციური ბირთვი: *ხევში პატარა რუკ - ნაღველივით შავი (რობაქიძე, 1989:143); One human being had seemed to love him and he had denied her life and happiness: he had sentenced her to ignominy, a death of shame (Joyce, 1982:129);*

გრამატიკულად დაუკავშირებელი სიტყვა-გამოთქმებიდან, რომლებიც ტექსტში რიტმულობის შექმნას ემსახურებიან, ყველაზე საყურადღებო, ჩვენი აზრით, შორისდებულია. იმის გასარკვევად, თუ როგორ „მუშაობს“ შორისდებული ტექსტში, გასათვალისწინებელია მისი გავრცელების სიხშირე. ინგლისური საანალიზო წყაროები ნაკლებად გაჯერებული აღმოჩნდა შორისდებულებით.

თავი 3 რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის ლექსიკური მახასიათებლები

მესამე თავი მოიცავს და განიხილავს შემდეგ საკითხებს:

რიტმული პროზის გამომსახველობითი ენა;

ლექსიკური გამეორება და გრადაცია;

სინონიმია და ანტონიმია;

არქაიზმები, დიალექტიზმები და უცხოენოვანი სიტყვები;

ორიგინალური მხატვრული სახეებით აზროვნებასა და გადმოცემას შეუძლია პროზა მეტად რიტმული გახადოს. განვიხილეთ: ეპითეტი, მეტაფორა, შედარება, გაპიროვნება, სიმბოლო, „მხატვრული ხატები“. მაგ.: *ეს გუნებაა გალხობილი მესოპოტამიაში. გაბრუებული ბელტი. მიყუჩებული ქვა. მდორე მდინარე. მთვლემარე ჩირგვი. მოწყენილი კენჭი. ფრთებდახრილი ტოტი. განაბული ნიბლია. სველთვალებიანი უშობელი (რობაქიძე,1989:26); As if the house had winked into the darkness (Fitzgerald,1984:64);*

ლექსიკური გამეორება არა მარტო რიტმულობის, არამედ ტექსტის მთლიანობის საფუძველია; გამეორებული ელემენტები ტექსტს კრავს და აერთიანებს: *ქვეყნის ბრუნვა და ყაყანი ვერ აღბობდა ამ სიცივეს. ვერ სწვდებოდა მაღალ თაღებს. ვერაფერს ცვლიდა (კოტეტიშვილი. 2012:14-15); It was falling on every part of the dark central plain, on the treeless hills, falling softly upon the Bog of Allen and, farther westward, softly falling into the dark mutinous Shannon*

waves... he heard the snow **falling faintly** through the universe and **faintly falling**, like the descent of their last end, upon all the living and the dead (Joyce,1982:219). მცირე მონაკვეთში სიტყვა **falling** (თოვა, ბარდნა) მრავალგზის მეორდება.

ლექსიკური გამეორება მონაწილეობს რიტმული გრადაციის შექმნაშიც: *მცხეთაში მეფემ ქორი ააფრინა. ქორი ხოხობს გაედევნა...მიდის საძებრად. მიადგება ხევს. ღვარში ხოხობი დამხრჩვალა. ქორიც თან გადაჰყოლია. მეფე ფუძეს დებს ქალაქისას (რობაქიძე,1989:208).* აღმავალი გრადაცია მიიღწევა მოძრაობის, სწრაფი ქმედების გამომხატველი ზმნების გამოყენებით. შემდეგი გრადაცია ხორციელდება პარალელური ფორმების გამეორებით: *Why had he withheld life from her? Why had he sentenced her to death? He felt his moral nature falling to pieces,..One human being had seemed to love him and he had denied her life and happiness: he had sentenced her to ignominy, a death of shame .He felt that he had been outcast from life's feast; No one wanted him; he was outcast from life's feast (Joyce,1982:129).*

რიტმის წარმოქმნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვანი საშუალებაა სინონიმებისა და ანტონიმების გამოყენება. სინონიმის დონეზე ყველაზე მნიშვნელოვან უნივერსალიებად გამოიკვეთა შემდეგი:

ა) უკავშირო გადაბმა: *ჭექს, ქუბილი, ელვა, მეხი ერთმანეთში ირეოდა (ლორთქიფანიძე,1958:223); The threadbare phrases, the inane expressions of sympathy, the cautious words of a reporter ...attacked his stomach (Joyce,1982:127-128);*

ბ) საერთო მსაზღვრელი სიტყვა: *რომელი საქმრო კიდევ?! ყველა ყალბი?! ყველა ცრუ?! ეგებ თვითონ არის ყალბი!? ეგებ თვითონ არის ცრუ!? (რობაქიძე,1989:220); The threadbare phrases, the inane expressions of sympathy, the cautious words of a reporter won over to conceal the details of a commonplace vulgar death attacked his stomach (Joyce,1982:127);*

გ) საერთო დერივაციული პრეფიქსები თუ სუფიქსები: *ხალხი: უსახლო-უკარო-ულოგინო (რობაქიძე,1989:119); I spent my Saturday nights in New York because those gleaming, dazzling parties of his were with me so vividly (Fitzgerald,1984:129);*

დ) ემოციურად შეფერილი გამოთქმა: *აღარ მესმოდა თხელი, ბუმბულივით მსუბუქი ჩაის სერვიზის ნაზი წკრიალი*

(*გამსახურდია, 1959:27*); *He realised that she was dead, that she had ceased to exist, that she had become a memory (Joyce,1982:128).*

ყველაზე მნიშვნელოვანი უნივერსალიები, რაც ანტონიმების თვალსაზრისით დადასტურდა, მდგომარეობს შემდეგში:

ა) ანტონიმები წყვილებად გვხვდება, განსხვავებით სინონიმებისგან, რომლებიც შეიძლება სამიც და მეტიც შეგვხვდეს ერთად: *საშინელი სისასტიკე და უმძაფრესი სიტკბო (რობაქიძე,1989:16)*; *ტფილისი გოგირდის აბანოთი იწყება და გოგირდის აბანოთი თავდება (რობაქიძე,1989:208)*; *I was **within** and **without**, simultaneously **enchanted** and **repelled** by the inexhaustible variety of life (Fitzgerald,1984:36)*;

ბ) საერთო მსაზღვრელი სიტყვა: *რას ეტყვიან ეს შეხვედრანი და ეს გაცილებანი პატარა გულს, რომელიც სუსხდასხმული ჩიტივით ფართქალობს ქაღის აზიდულ მკერდში?! (რობაქიძე, 1989:48)*; *He heard the snow falling faintly upon all the living and the dead (Joyce,1982:219)*;

გ) მორფოლოგიურად ერთნაირად გაფორმებული ანტონიმური წყვილები: *ან რაღას ეტყვის ამიერ პატარა გულს მზის ამოსვლა ან მისი ჩასვლა?! (რობაქიძე, 1989:48)*; *I was within and without, simultaneously enchanted and repelled by the inexhaustible variety of life (Fitzgerald,1984:36)*; *Like the descent of their last end, upon all the living and the dead (Joyce,1982:219)*;

დ) ანტონიმურ წყვილში, კონტრასტიდან გამომდინარე, ინტონაციის ხაზი უფრო მკვეთრია, მელოდიურია, ვიდრე სინონიმებთან: *აწრიალებული თვალები ხან ემღვრეოდნენ, ხან უბრწყინავდნენ (კოტეტიშვილი.2012:8)*; *I could still hear the music and the laughter, faint and incessant, from his garden and the cars going up and down his drive (Fitzgerald,1984:129).*

საერთო რიტმულ სურათს აძლიერებენ არქაიზმები, დიალექტიზმები, უცხოენოვანი სიტყვები. რაც უფრო ხშირია მათი გავრცელება ნაწარმოებში, უფრო მეტია მათ მიერ შექმნილი რიტმულობის ხარისხიც.

თავი 4 თარგმანში გამოვლენილი მსგავსებები და განსხვავებები მეოთხე თავი მოიცავს და განიხილავს შემდეგ საკითხებს:

რიტმული პროზის ქართულიდან ინგლისურად თარგმნის ნიშანდობლიობები (ფონეტიკის, მორფოლოგიის, სინტაქსისა და ლექსიკის დონეზე); სინონიმის და ანტონიმის, არქაიზმების, დიალექტიზმების და უცხოენოვანი სიტყვების თარგმანისათვის; ლექსიკური გამეორებისა და გრადაციის თარგმანის ზოგი ასპექტისთვის;

რიტმული პროზის ინგლისურიდან ქართულად თარგმნის ნიშანდობლიობები (ფონეტიკის, მორფოლოგიის, სინტაქსისა და ლექსიკის დონეზე);

შევარჩიეთ ნაწარმოებები, რომელთა თარგმანის ორი სხვადასხვა ვერსია არსებობს. ასევე, ნაწილობრივ ექსპერიმენტის სახით ჩვენც ვთარგმნეთ აქამდე უთარგმნელი ერთი მოთხრობა და კიდევ რამდენიმე ფრაგმენტი. მოვიყვანოთ ნიმუში ორივე ენიდან შესრულებული თარგმანისა. ქართული ენიდან: „წმ. გრიგოლ ხანძთელის დროს ცხოვრობდა ვინმე ირუბაჟიძე. სახელად რადამე. კაცი ახოვანი, ფიცხი, გადამლახველი. ცოლი ჰყავდა ლამაზი. მტრები დაედევნენ ერთხელ...ვაჟი იძრობს ხანჯალს. ჩაჰკრავს. დაჭრილს მდინარეში გადაისვრის. ვაჟი გარბის. მტრები მისდევენ. ვაჟი გადარჩება. გაივლის ხანი. რადამეს მოახსენებენ: სასიკვდილო ჭრილობა არ ყოფილა: ცოლი გადაურჩენიათ მეთევზეთ. რადამე გახარებულია. გამართავს ლხინს შავი ზღვის პირას. ცოლი მოვა. დაინახავს თუ არა შორიდან-რადამე იკვილებს საშინლად (ხომ გაიმეტებს მაინც ერთხელ!). ბედისწერას გრძნობს. მოახტება თეთრ ტაიჭს. გააჭენებს, ცხენით მომავალ ცოლს ბეჭედს გადაუგდებს. ცოლი დაიჭერს. ქმარი ტაიჭს ზღვაში შეაგდებს: ინთქება. ცოლი ჯერ გაოცებულია. შემდეგ - თვითონაც გადაჰყვება (რობაჟიძე, 1989: 88); “In the time of Saint Grigol of Khandzta there lived a certain man of the Irubaqidzes family. His first name was Radame. He was tall and stately, short-tempered, strong-willed. He had a pretty wife. Once they were being chased by foes...He draws out the dagger and stabs her. He throws the wounded into the river. The man flees. The foes are following him. Still, he is saved. The time passes. One day Radame is told that the wound did not turn out to be fatal. The wife had been rescued by some fishermen. Radame is rejoicing. He is giving a feast on the shore of the

Black Sea. The wife arrives. As he sees her in the distance, Radame gives a dreadful cry (he had once forsaken her, had not he?!) He is aware of the providence. He mounts the white steed and gallops away. He throws the ring to his wife who is arriving on horseback. The wife catches the ring. The husband wades the sea, gets engulfed. The wife, bewildered at first, then follows him into the sea”.

შეიძლება ითქვას, ადეკვატური თარგმანი მივიღეთ. შენარჩუნდა რიტმულობის ექსპრესიის გამოხატვის ყველა საშუალება, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა: დაიკარგა უსრული წინადადებების მუხტი. ალიტერაცია, კონსონანსი და ასონანსი სხვა ასო-ბგერებით მივიღეთ: [t][st][h][d][f][s] [ai][ou].

შემდეგი აზნაცის თარგმნისას შენარჩუნდა ემოციური ტონალობა და ლექსიკა. *ნიუ-იორკი* გამეორდა იმდენჯერ რამდენჯერაც დედანში. მორფოლოგიის დონეზე რიტმულობა შემოაქვთ: კომპოზიტს *ჭექა-ქუხილი*; ფუძეგაორკეცებულ სიტყვებს: *ბინდ-ბუნდში*, *ქათქათა*, მსგავს ბოლოსართიან მიმღეობათა წყვილს-*გაბრწყინებული*, *აზავთებული*. შენარჩუნდა რთული ქვეწყობილი წინადადებები ჩართულებითურთ.

It was three years before we saw New York again. As the ship glided up the river, the city burst thunderously upon us in the early dusk—the white glacier of lower New York swooping down like a strand of a bridge to rise into uptown New York, a miracle of foamy light suspended by the stars. A band started to play on deck, but the majesty of the city made the march trivial and tinkling. From that moment I knew that New York, however often I might leave it, was home (Fitzgerald, 1965:27); კიდევ სამი წელი გავიდა, სანამ *ნიუ-იორკი* კვლავ ვიხილეთ. ადრეულ *ბინდ-ბუნდში* გემი მდინარეზე რომ ასრიალდა, ამ დროს *ქალაქი*, როგორც *ჭექა-ქუხილი* ისე დაგვატყდა თავს-ქვედა *ნიუ-იორკის ქათქათა* მწვერვალები დაკიდული ხიდივით მიექანებოდა ჩვენს თვალწინ, რომ რამდენიმე წამში კვლავ ზედა *ნიუ-იორკში* აღმართულიყო. თითქოს ვარსკვლავებს ეჭირათ ეს *გაბრწყინებული*, *აზავთებული* სასწაული. გემბანზე ორკესტრმა დაიწყო დაკვრა, მაგრამ *ქალაქის* დიდებულებამ *მარში* გადაჰფარა, უბრალო ჟღარუნადლა ისმოდა. იმ წუთში მივხვდი, რომ *ნიუ-იორკი*, რაც არ უნდა ხშირად მიმეტოვებინა *ის*, მაინც ჩემი სახლი იყო.

დასკვნა

რიტმული პროზა, როგორც თხრობის ერთ-ერთი უძველესი და ვერსიფიკაციის კანონებისგან თავისუფალი სახე, თავისი მრავალგვარი რიტმული მონახაზის წყალობით თანამედროვე, მრავალხმიანი, მრავალფეროვანი სამყაროს შესაფერის ჟღერადობას იძენს.

ტიპოლოგიურ ჭრილში რიტმული პროზის შესახებ მეცნიერული კვლევების თითქმის არარსებობიდან გამომდინარე, დღესდღეობით მეტად აქტუალურია მისი სიღრმისეული შესწავლა-ანალიზი.

ამდენად, ვფიქრობთ, მეტად საინტერესო იქნება შედეგები, რომელიც გამოიკვეთა ქართული და ინგლისურენოვანი რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის ტიპოლოგიური მიმართებების კვლევის საფუძველზე:

- რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის თვალსაზრისით, დადასტურდა, რომ ორივე საანალიზო ენას გააჩნია მეტად მრავალმხრივი და საინტერესო შესაძლებლობები ენის ყველა დონეზე (ფონეტიკური, მორფოლოგიური, სინტაქსური და ლექსიკური).
- ორივე ენაში, ფონეტიკის დონეზე, რიტმულობისა და ექსპრესიის შესაქმნელად მეტად აქტიური საშუალება აღმოჩნდა: ალიტერაცია, კონსონანსი და ასონანსი.
- ინგლისურენოვანი რიტმული პროზა, გამომდინარე ამ ენაში არსებული დიფთონგების სიუხვიდან, გაცილებით უფრო გაჯერებულია ასონანსით.
- ქართულ ტექსტებში შეიმჩნევა ასონანსის შემდეგი ტენდენცია— განმეორებადი ხმოვნების არსებობა ერთსა და იმავე თანხმოვნებთან.
- ალომორფიზმად შეიძლება მივიჩნიოთ ქართული რიტმული პროზისთვის დამახასიათებელი სხვათა სიტყვის „ო“ დაბოლოებიანი წინადადებები, რაც არ დასტურდება შესაპირისპირებელ (ინგლისურ) ენაში.
- ვინაიდან ქართული ენის რიტმი მარცვლოვანია, რიტმულობა შეიძლება ადვილად იქნეს მიღწეული გარითმვით, შინაგანი

რითმებით, მარცვალთა თანაბარი რაოდენობით. ასე რომ, ტექსტს თუ ლექსის ფორმას მივცემთ, შესაძლებელი ხდება მისი, როგორც პოეტური ნაწარმოების წაკითხვა.

- **მორფოლოგიის** დონეზე ყველაზე ნიშანდობლივ უნივერსალიად ქართულ და ინგლისურენოვან რიტმულ პროზაში დადასტურდა აფიქსაცია, როგორც რიტმულობის შემქმნელი საშუალება: მრავლობით რიცხვში და ერთსა და იმავე ბრუნვაში (ინგლისურში თანდებულების მეშვეობით) ჩასმული არსებითი სახელებისა თუ მიმღეობების გამეორება და ჩამონათვალი; ერთი და იმავე მწკრივის (ქართულში) და დროის ფორმის (ინგლისურში) გამომხატველი ზმნების გამეორება; შედარებით ან აღმატებით ხარისხში ჩასმული ზედსართავი სახელის გამეორება; უქონლობის გამომხატველი პრეფიქსიან-სუფიქსიანი ზედსართავისა თუ ზმნიზედის გამეორება; საერთო თანდებულიანი სიტყვების გამეორება; პარონომასია.
- ქართულენოვან რიტმულ პროზაში დადასტურდა შემდეგი მნიშვნელოვანი ალომორფიზმები: ნართანიანი მრავლობითის ფორმის სტილისტიკური პოტენციალი რიტმულობისათვის; მრავლობით რიცხვში ჩასმული არა მარტო არსებითი სახელების, არამედ რიცხვითი სახელების, ზედსართავებისა და მიმღეობების ჩამონათვალი; კეთილხმოვანებისათვის ავტორის მიერ სიტყვათა თავისუფალი ფორმაცვალებადობა; ზმნის პირის ნიშანთა ნორმის დარღვევით ხმარება; ზედსართავის ბრუნვაში სრული ან ნაწილობრივი შეთანხმება სახელთან.
- ინგლისური რიტმული პროზის ენის ალომორფიზმად უნდა მივიჩნიოთ ინგლისურში აწმყო დროის მიმღეობის *-ing* დაბოლოებიანი და წარსული დროის მიმღეობის *-ed* დაბოლოებიანი (მხოლოდ წესიერი ზმნებისთვის) ფორმების გამეორება. (ქართული ენის მიმღეობისთვის დამახასიათებელია გაცილებით მრავალფეროვანი სუფიქსები: *-ულ, -ილ, -ელ, -ებ, -ავ, -არ, -არე, -ე*).
- **სინტაქსის** დონეზე საკვლევ ენებს შორის დადასტურდა შემდეგი ენობრივი უნივერსალიები: სამივე ტიპის წინადადების ხელსაყრელი სტრუქტურა რიტმულობის გამოსახატავად. ორივე

ენაში ყველაზე მეტად ამ მხრივ გამოირჩევა მარტივი წინადადება, მას მოჰყვება შერწყმული და რთული ქვეწყობილი. ბოლო ადგილზეა რთული თანწყობილი.

- სინტაქსის დონეზე დადასტურებული უნივერსალიები საერთოა ყველა ტიპის წინადადებისთვის: ქვემდებარისა და ზმნა-შემასმენელის ინვერსიული წყობა; მსაზღვრელ-საზღვრულის ინვერსიული წყობა; ნამყო დროში სრული ასპექტით გამოხატული მოქმედებათა რიგი; სახელდებითი წინადადების სიუხვე, როგორც დამოუკიდებლად, ასევე, უფრო რთული წყობის წინადადების ნაწილად; წინადადების მოდალობა: ერთმანეთის გვერდით განლაგებული კითხვითი თუ ძახილის წინადადებები, მრავალი მათგანი გაძლიერებული შორისდებულის ექსპრესიულობით; სინტაქსური პარალელიზმი; სტროფული პარალელიზმი; უარყოფითი თავსართებით თუ ნაწილაკებით გაფორმებული ერთგვარ წევრები; ერთგვარი წევრებით გამოხატული სინონიმური თუ ანტონიმური წყვილები; წინადადების წევრების განკერძოება.
- საანალიზო ენებში გამოიკვეთა რთული წინადადების მეტად ხელსაყრელი წყობა დიდი განფენილობის საშუალებების, მაგ.: სინტაქსური პარალელიზმების, პარალელური სტროფების, გრადაციების უფრო დიდი მასშტაბით განსახორციელებლად;
- ერთწევრიანი, მხოლოდ ზმნა-შემასმენლისგან შემდგარი წინადადება; წინადადებაში ქვემდებარის გამოტოვება; უსრულ რიტმულ წინადადებაში შემასმენელის თავკიდური პოზიცია მეტი დინამიკურობისთვისა და ექსპრესიისათვის წარმოადგენს მნიშვნელოვან ალომორფიზმებს, დამახასიათებელს ოდენ ქართული ენისთვის.
- განკერძოება, რომელიც ორივე ენაში დადასტურდა, როგორც თითქმის თანაბარი სიხშირით გამოვლენილი უნივერსალია, თავის თავში მოიცავს რამდენიმე საინტერესო იზომორფიზმს: შერწყმული სახის განკერძოება წარმოდგენილია სინონიმური ან ანტონიმური წყვილით; განკერძოების წყვილი მორფოლოგიურად ერთგვარი ფორმითაა ნაწარმოები; განკერძოებას აქვს დამაზუსტებელი ფუნქცია; მთავარი ემოციური ბირთვი სწორედ

განკერძოების ფრაზაშია; განკერძოების ფრაზა გამორჩეულია ალიტერაციული თუ ასონანსური კეთილხმოვნებით; განკერძოების ფრაზის ერთგვარი წევრები უმეტესად კავშირითაა გადაბმული.

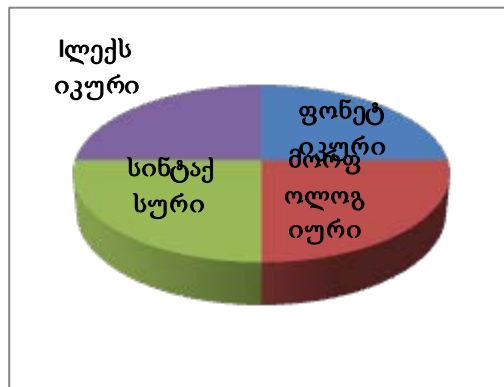
- ინგლისურენოვანი რიტმული პროზის ალომორფიზმად შეიძლება მივიჩნიოთ აწმყო განგრძობითი დროით გამოხატული ზმნა-შემასმენელების გამოჩენა, რაც აძლიერებს დინამიკურობასა და ექსპრესიას. უფრო მეტიც, ინგლისურ სახელდებით წინადადებაში ექსპრესია კიდევ მატულობს, თუ სახეზეა აწმყო დროის მიმღობით გამოხატული ხდომილება.
- **ლექსიკის** დონეზე რიტმული პროზის ექსპრესიის გამომხატველი ძალზე აქტიური მოცემულობები: ეპითეტი, შედარება, მეტაფორა, გაპიროვნება; „მხედველობითი“, „სმენითი“, „გრძნობითი“ ხატები და სიმბოლო; სინონიმია და ანტონიმია; ლექსიკური გამოჩენა (ანაფორა, ეპიფორა, ეპანალეპსისი) და გრადაცია დადასტურდა, როგორც უნივერსალიები.
- ქართულენოვანი პროზის რიტმულობას აძლიერებს ტექსტში გაბნეული არქაიზმები, დიალექტიზმები და უცხოენოვანი სიტყვები, განსხვავებით ჩვენ მიერ მოძიებული ინგლისურენოვანი რიტმული პროზის ნიმუშებისგან.
- უაღრესად მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ორივე საკვლევ ენაში დაახლებით თანაბარი რაოდენობით გამოვლინდა ყველა ზემოთ ნახსენები ლექსიკო-სემანტიკური საშუალება.
- **თარგმანზე** დაკვირვებამ მეტად საინტერესო სურათი მოგვცა. როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ ენას, გააჩნია ყველა ენობრივი რესურსი საკუთარი სტრუქტურულ-სემანტიკური მოცემულობებით გამოხატოს ორიგინალის რიტმული პროზის ექსპრესია.
- გამოკვეთილ ნიშანდობლიობად შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ თარგმანში უმეტესად შენაჩუნდა ყველა ის ენობრივი მოცემულობა, რაც პროზის რიტმულობასა და ექსპრესიას გამოხატავს: *გოგო მიჰყვება: აწითლული და ალექწილი (რობაქიძე, 1989:243), (The girl is following him: aflame and afire); შენარჩუნდა: ა) მარტივი წინადადება განკერძოებითურთ; ბ)*

შერწყმული სახის განკერძოება; გ) განკერძოება, რომელს ეთვარა წევრებიც მორფოლოგიურად ერთნაირად არიან ნაწარმოები; დ) ალიტერაცია; ე) ემოციური ლექსიკა.

- ყველაზე მნიშვნელოვანი იზომორფიზმი, რაც გაწეულმა კვლევამ დაადასტურა, ალბათ, არის ის, რომ რიტმულობის შემქმნელი მრავალფეროვანი შესაძლებლობების თარგმანის დროს ხდება ურთიერთჩანაცვლება. მაგ. ფონეტიკური მოვლენა შეიძლება ჩავანაცვლოთ მორფოლოგიურით, ან ერთი ლექსიკური გამეორება–ანაფორა შეიცვალოს ეპიფორით, როგორც ამას ტექსტი მოითხოვს. მაგ.: *მიწამდის დადაბლება და მიწაში ჩახედება დაბერებულ და ნაპერწკლებჩამქრალი თვალებით. ამავე თვალების მოხუჭვა სიონის ღვთისშობლის ხატის წინ და გაუთავებელი ლოცვები სიონის მაღალთაღიანი გუმბათის ქვეშ (კოტეტიშვილი. 2012:13), (Kneeling to the earth and peering in the earth with senile and lackluster eyes. Closing these eyes in front of Virgin Mary icon of Sioni Cathedral and endless praying beneath the high dome of Sioni).*
- გამომდინარე ინგლისური ენის ბუნებიდან, ყოველთვის ვერ მოხერხდა ქართულენოვანი ანადიპლოზისის გადატანა, მაგრამ შესაძლებელია გამეორებადი ერთეულის შენარჩუნება და ამით რიტმულობის არ დარღვევა. მაგ. *აქლემები მილაგდებიან. მილაგდებიან გამყოლნიც (რობაქიძე, 1989:127); The camels kneel down to have a rest. Kneel down the guides to have a rest as well.* ნაწილობრივ შენარჩუნდა ანადიპლოზისი და ინვერსიული წყობა ქვემდებარესა და ზმნა–შემასმენელს შორის.
- ჩვენი კვლევით დადასტურდა და, ვფიქრობთ, გადაჭარბებული არ იქნება იმის განცხადება, რომ ქართულ ენაზე კიდევ უფრო სრულყოფილად გადმოვიდა შესაპირისპირებელი ენის რიტმულობის შემქმნელი ყველა ენობრივი მოცემულობა, რაც, უპირველესად, გამომდინარეობს ქართული ენის ბუნებიდან.
- შეუძლებელია, ზუსტად განისაზღვროს ქართულში ან ინგლისურში რომელიმე ენობრივი დონის საშუალებების უპირატესობა ან რიცხვობრივი სიჭარბე სხვა საშუალებებთან მიმართებით. მიუხედავად სინტაქსის მნიშვნელოვანი როლისა, მარტივიც, შერწყმულიც და რთული წინადადებებიც

დარჩებოდნენ ოდენ მარტივ, შერწყმულ და რთულ წინადადებებად, თუ არ იქნებოდა მათი რიტმულობის შემქმნელი სინტაქსური სტრუქტურები გამყარებული კიდევ სხვა ენობრივი მოცემულობით, როგორც ფონეტიკური და მორფოლოგიური, ასევე, ლექსიკო-სემანტიკურით, რომელთაც, ასევე, დიდი წვლილი შეაქვთ ტექსტის რიტმიზაციაში, ვინაიდან პროზაული ტექსტის რიტმულობა მაინც კომპლექსური მოვლენაა (იხ. სქემა №4).

სქემა № 4 რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის საშუალებები

მართლაც, ტექსტის რიტმიზაცია ძალზე იშვიათად ხდება ერთ რომელიმე ენობრივ დონეზე; ფონეტიკურ საშუალებებს ამყარებს მორფოლოგიური, ლექსიკურს სინტაქსური და ა. შ. პროზის რიტმულობის ერთ-ერთი წინაპირობა რიტმულობის შემქმნელი საშუალებების ტექსტში გავრცელების ხარისხია; უმთავრესია ყველაზე ფართოდ გავრცელებული და აქტიური საშუალებანი და არა მცირე და იშვიათი.

- და ბოლოს, ენათა შეპირისპირებით დადასტურდა ის უმნიშვნელოვანესი ფაქტი, რომ ერთმანეთისგან ესოდენ განსხვავებულ ორ ენას (ქართული და ინგლისური) რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის თვალსაზრისით, უფრო მეტი საერთო/მსგავსი ფორმა, ენობრივი უნივერსალია აღმოაჩნდა, ვიდრე განსხვავებული.

სადისერტაციო ნაშრომის შინაარსი ასახულია ავტორის შემდეგ პუბლიკაციებში

1. რიტმული პროზის ექსპრესია ერთი მოთხრობის მიხედვით. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „კულტურა-თაშორისი დიალოგები“, შრომები, III, „მერიდიანი“, 2015, (ISSN 2233-3401, გვ. 101-113).
2. მარტივი წინადადების სტრუქტურა რიტმულ პროზაში. საერთაშორისო კონფერენცია „ენა და კულტურა“ შრომები, III, 2015, ქუთაისი: გამომცემლობა „მერიდიანი“, (ISSN 1987-7323, გვ. 364-371).
3. Phonetic means in rhythmic prose as expression devices (based on analysis of Georgian and English rhythmic prose) (რიტმული პროზის ექსპრესიის გამოხატვის ფონეტიკური საშუალებანი ქართული და ინგლისური რიტმული პროზის ანალიზის მიხედვით), „Heteroglossia. Studia literaturjzawcze, jezykozawcze, kulturoznawcze“, №6, 2016, პოლონეთი. Wydawnictwo Uczelniane. Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy.
4. რიტმული პროზის მორფოლოგიური ასპექტები (ქართული და ინგლისურენოვანი მასალის მიხედვით). სამეცნიერო-რეფერირებადი (peer reviewed) ჟურნალი „ენა და კულტურა“ №15, „მერიდიანი“, 2016, ქუთაისი (ISSN 1987-7323, გვ. 156-166).
Synonymic Row as a Device for Conveying Expressiveness of Prose Rhythm (based on the material of Georgian and English rhythmic prose) პროზის რიტმულობის ექსპრესიის გამოხატვა სინონიმური რიგით (ქართული და ინგლისური რიტმული პროზის ნიმუშების მიხედვით). Scientific Journal in Humanities, International Black Sea University. კრებული №5, 2, 2016. თბილისი (ISSN 2298-0245, გვ. 30-35).

Iakob Gogebashvili Telavi State University

With the right of manuscript

Nino Dzamukashvili

**Typological Relations of Conveying Expressiveness of Rhythmic
Prose in Georgian and English Languages**

Dissertation Presented for the degree of PhD in Philology (1005)

Abstract

Specialty: Typological Linguistics

Telavi

2017

The Dissertation has been carried out at the Department of Georgian Philology and the Department of Foreign Languages and Literature Faculty of Humanities, Iakob Goebashvili Telavi State University.

Scientific supervisors:

Manana Garibashvili, Professor
Nunu Geldiashvili, Professor

Reviewers:

Roin Chikadze, Professor
Madona Shelia, Professor

The defense of the dissertation will be held on ____ _____ 2017 at the meeting of the Dissertation Board of the Faculty of Humanities, Iakob Gogebashvili Telavi State University, building _____, room _____.

Address: 1, Kartuli Universiteti str.
Telavi, 2200, Georgia
Tel.: +995 350 27 24 01

The dissertation is available at the scientific library of the Iakob Gogebashvili Telavi State University and on web-site: www.tesau.edu.ge

Scientific Secretary of the Dissertation Board
Doctor of Philological Sciences,
Professor: Nino Kochloshvi

General Description of the Dissertation

The presented dissertation “Typological Relations of Conveying Expressiveness of Rhythmic Prose in Georgian and English Languages” consists of the introduction, four chapters and the conclusion. The introduction deals with the research topicality, research aim and objectives, research methodology, the scientific novelty and correspondingly, theoretical and practical significance of the research.

The research topicality: the issue is topical indeed, since notwithstanding its age, rhythmic prose is almost unexplored. Furthermore, there is not any typological research done based on Georgian and English rhythmic prose material.

Research aim and objectives: the aim of our research is to explore typological relations of conveying expressiveness of rhythmic prose in Georgian and English languages. The main **objectives** are the following:

- Comparative and contrastive study of the research material on the levels of phonetics, morphology, syntaxis and lexico-semantics and consequently, outlining isomorphisms and allomorphisms;
- Defining the function of rhythmical passages in the text and their typological analysis;
- Assessing the quality of translating rhythm forming linguistic devices of one language into the other through the existing translations and also translations done by us.

For **research materail** we have used original works and also translations of XX century Georgian (V. Barnovi, K. Gamsakhurdia, L. Kotetishvili, N. Lortikipanidze, Gr. Robakidze) and English language writers (Sh. Anderson, S. Beckett, J.D. Salinger, F.S. Fitzgerald, J. Joyce).

We have employed various **methods** for our research:

Comparative-Contrastive method enabled us to reveal differences and similarities between the research material in two languages.

We employed **quantitative** and **qualitative** methods to compare distribution rate of rhythm forming devices in the texts of different language systems and, from the same viewpoint, we studied interrelations between the original works and their translations.

Through **typological** method we outlined izomorphisms and allomorphisms on each language level.

With reference to the translation part, the most important turned out to be “**the world picture**” method (Germ. *Weltbild*) as a way of systematic

contrasting of semantic cultures or „the world picture” which they contain based on Georgian and English languages [Natadze, 1986:5].

The scientific novelty of the research is that it is the first attempt of this kind between Georgian and English languages.

Theoretical and practical significance: in our opinion, the work will contribute to the corpus of typological research between the two languages and also, it will be useful for translation theory and practice of language units that convey the expressiveness of rhythmic prose.

Structure and Volume of the Dissertation: The dissertation consists of 192 computer-printed pages. The work is accompanied by the list of references to scientific and analyzed resources and also by empirical illustrative material.

Basic Contents of the Dissertation

Rhythmic prose cannot be confined to strict bounds; it is generally considered to exist somewhere between poetry and ordinary prose and complies with those unwritten laws which stress its independence and freedom. Expressiveness of rhythmic prose is conveyed through different and various linguistic forms and devices that we have studied thoroughly through comparative-contrastive analysis based on Georgian and English languages.

Chapter 1 Phonetical and Morphological Means for Conveying Expressiveness of Rhythmic Prose

The chapter analyses the following issues:

Rhythmic prose as one of the types of narrative;

Phonetical means of creating rhythmicity;

Morphological means of creating rhythmicity;

The first subchapter deals with the general description and analysis of rhythmic prose. The manner how expressiveness of rhythmic prose is conveyed can be approached in two ways; the first is the inner rhythmicity that can be achieved through lexico-semantic devices and is actualized on the level of content; we mean the expressiveness and imagery, that is, its emotional content, and the other is the outer rhythmicity which concerns the form and implies the rhythmical structure of a text. Proceeding from this, text rhythmicity can be achieved by both – phonetical, morphological, and syntactic (that is, the outer means of creating rhythmicity) and lexical (the inner means: lexico-semantic, stylistic) means.

Comparative-contrastive analysis of phonetical means—alliteration, consonance and assonance, has been done. The vast empirical illustrative material proved that alliteration and consonance often occur side by side in Georgian rhythmic prose: *მდორე მდინარე {mdore mdinare}* (*The unhurried river*), (Robaqidze,1989:26); *მწყაზარ ლოყებზედ ვარდი უყვავდა ხვარამზეს {mtskazar lokebzed vardi ukvaoda khvaramzes}* (*There was a rose blooming on the homely cheeks of Khvaramze*) (Barnovi,1943:331); [k][v][r][z] Consonance is enhanced by the inner rhyming of *zar-var-var, bze-mze, mtskazar-khvaramz*; *She had been left a large fertile farm when her father died* (Anderson,1981:33); [l-l/f-f] symmetrical alliteration; *Romances that were not musty and laid away in lavender* (Fitzgerald,1984:107); [l][m];

Repetition of assonance forming vowels with one and the same consonants is also characteristic of Georgian rhythmic prose: *ისმის სპარსული ბაასი {ismis sparsuli baasi}* (*Conversation in Persian is heard*) (Robakidze,1989:171) [is][a]; *ფარდულებში ფარჩასა და აბრეშუმს ჰყიდიან {pardulebshi parchasa da abreshums hkidian}* (*They are selling brocade and silk in the stalls*) (Robakidze,1989:171) [par][a];

In English rhythmicality is aided by diphthong repetition too: *It is delicious, like the twisted little apples* (Anderson,1981:33); [i]; *She makes haste to gain the fields* (Beckett,1985:1); [ei];

Georgian language suffix –o [o], which denotes a reported utterance can be considered as an allomorphism since there is not a corresponding occurrence in English: *მე ვიცოი სეფეჟულის დარდიანობის წამალი {me vicio sefewulis dardianobis wamali; [me vitsio sepetsulis dardianobis tsamali]}* (*He said he knew how to cure the prince from his melancholy*) (Gamsakhurdia,1959:126).

On the **morphological** level **affixation** has been proved to be the principal means of conveying prose rhythm expressiveness. Various affixes functioning as markers or signs and forming or serving plural form, conjugation and declension, adjective degrees, pre-verbs, gerunds, participles, particles have been confirmed to be isomorphisms between the research languages. For instance: *ნოხები. ხალები; ფარდაგები. ფლასები. ჭილობები {nokhebi. khalebi; pardagebi. plasebi. chilobebi}* (*carpets, rugs, mats, runners, covers*) (Robakidze,1989:13); *გრძელნი ფლორენციულნი ფეხნი თეთრი ნაკადულის ორ მაგარ ტევრად ჩამოხეთქილნი {grdzelni plorentsiulni pekhni tetri nakadulis or magar*

tevrad chamokhetqilni } (Long Florentine legs like two mighty torrents of a white wiver) (Robakidze, 1989:32); ხალხი: უსახლო-უკარო-ულოგინო {khalkhi: usakhlo-ukaro-ulogino} (People: homeless–hearthless–comfortless) (Robakidze,1989:119); Only the dead dream fought on as the afternoon slipped away...struggling **unhappily**, **undespairingly**, toward that lost voice across the room (Fitzgerald,1984:99); The **knuckles** of the doctor’s **hands** were extraordinarily large. When the **hands** were closed they looked like **clusters** of unpainted wooden **balls** as large as **walnuts** fastened together by steel **rods** (Anderson,1981:33).

The following can be considered to be characteristic only for Georgian material: a) author’s free approach towards word forms in order to achieve euphony. For instance: ზედ ესვენა წალმის ჯვარი ნაწნავით კრული {zed esvena tsalmis jvari natsnavit **kruli**} (There lay a cross of vine tied by maiden hair) (Barnovi,1943:303). There should be “shekruli” instead of “kruli”, b) breaching the norms of verb conjugation: ესა თქვა, გადაჰკრა და დაჯდა {esa tqva, gadahkra da dajda} (He said this, emptied the glass and sat down), (Kotetishvili,2012:8); c) complete or partial agreement between the modifier and the modified element (the head): ცა იმტვრეოდა შესაზარის -> ხმით {tsa imtvreoda shesazaris ->khmit} (The sky was breaking down with dreadful sound),(Barnovi,1943:352).

Chapter 2 Syntactic Means as Devices for Conveying Expressiveness of Rhythmic Prose

The chapter consists of the following issues:

- **Simple sentence and rhythmicality;**
- **Sentence with homogeneous parts and rhythmicality;**
- **Complex and compound sentences and rhythmicality;**
- **Detached parts of sentence and rhythmicality;**
- **Grammatically isolated words and expressions and rhythmicality;**

The study of research material yielded the following isomorphisms for conveying rhythmicality in **simple sentence**:

- a) nominal sentence: ყვავილებად რთული ქალ-რძალი {kvavilebad rtuli qal-rdzali} (Young women of the families adorned like flowers), (Barnovi,1943:344); The white hair in the grass (Beckett, 1985:11);
- b) subject-predicate inversion: დაფიქრდა ერთ ხანს იმპერატორი {dapiqrda ert khans imperatori}(Sat the Emperor thinking for s while), (Barnovi,1943:253); Into a little round place at the side of the apple has been gathered all of its sweetness (Anderson,1981:34);

c) inversion between the modifier and the head: *ჩადგა არაგვიც თავის ქერქში დაწყნარებული* {chadga aragvits tavis qerqshi datsknarebuli} (And returned to its bed the river Aragvi serene once again), (Barnovi, 1943:342); *Sky overcast all day till evening*(Beckett,1985:11);

d) parallelisms of strophes: „*კარები გადამირაზეს! მასხრად მივდებენ? ჰა, გოჩმან, ფრთხილად, აქ სხვა რამე არ გამოვიდეს? ჰა-ჰა, აბა არ გამასხარავდეს კარგად გაკეთებული საქმე*“ {“karebi gadamirazes! masxrad migdeben? ha, gochman, prtkhilad, aq sxva rame ar gamovides? ha-ha, aba ar gamasxaravdes kargad gaketebuli saqme”} (They have locked the door not to let me out! Are they making fun of me? There, Gochman, be careful, do not be deceived! There-there, do not let them upset the good start), (Kotetishvili,2012:10); *That seems to hang together; It happened so long ago; Not too fast* (Beckett,1985:11).

e) modality: *ქალს არ შეუძლია ბარათის დაწერა! ქალს არ შეიძლება ბარათი მისწეროს კაცმა!* {qals ar sheudzlia baratis datsera! qals ar sheidzleba barati misweros katsma!} (A woman may not write a letter! A man may not write a letter to a woman), (Lortqipanidze,1992:110); *Why had he withheld life from her? Why had he sentenced her to death?* (Joyce,1982:129);

f) parallel structures: *აღარც წყევა. აღარც კრულვა. აღარც შურვა. აღარც ნდომა* {agharts tskeva. agharts krulva. agharts shurva. agharts ndoma} (*No more cursing. No more condemning. No more coveting. No more desiring* (Robakidze,1989:265); *No one had missed him. No one was looking for him* (Beckett,1985:11);

g) detached parts of the sentence: *დაღარული სახეები, ყვითლად და მწვანედ მოვარაყებული* {dagharuli saxeebi, kvitlad da mtsvaned movarakebuli} (*Lined faces, gilded yellow and green*), (Kotetishvili,2012:12); *Gravely the men turn in at a house—the wrong house* (Fitzgerald,1984:127);

h) verb forms showing the completed action, especially if they are placed successively: *უხმეს; მოვიდა* {ukhmes; movida} (He was summoned: he came!), (Barnovi,1943:241); *She took the spot out of the skirt of her beige suit. She moved the button on her Saks blouse. She tweezed out two freshly surfaced hairs in her mole* (Salinger,1982:27).

As for the allomorphisms, the following were revealed in Georgian research material: a) incomplete sentence: *შეჰყვნენ ისევ მტკვარს* {shehkvnen isev mtkvars} (*Upwards (they) walked along the Mtkvari*),

(Barnovi,1943:261); *შენ გიძღვნი* {shen gidzghvni} (*Dedicated to you*), (Lortkipanidze,1992:110); b) initial position of predicate in incomplete sentences: *გაიარეს კარსანი* {gaiares karsani} (*Past was left Karsani (by them)*), (Barnovi:1943:236); *ჰკარგავს მიმართებას* {hkargavs mimartebas} (*(He) loses the direction*), (Robakidze:1989:27); c) one member sentences comprising only predicate: *შევისვენო; ბნელდება* {shevisveno; bneldeba} (*I should have a rest; It is getting dark*), (Gamsakhurdia,1959:11).

Nominalized propositional constructs expressed with the present participle turned out to be allomorphism for the English language simple sentence: *The east foundering in night* (Beckett,1985:11): *Feverishly seeing the imminence of night* (Beckett,1985:11).

Big potential for rhythmicality of a **sentence with homogeneous parts** lies in the presence of similar sentence parts. The following have been proved as linguistic universals between Georgian and English:

a) Inversion between subject and predicate: *ახნდნენ დედოფალი, ხვარამზე, სევე ქალნი* {achndnen dedopali, khvaramze, sepe qalni} (*There appeared the Queen, Khvaramze, maids of honour*), (Barnovi,1943:340); *On the papers were written thoughts, ends of thoughts, beginnings of thoughts* (Anderson,1981:33).

b) Inversion between the modifier and the head: *მოაქვთ მტევნები ყვითელი და მოშავო* {moaqvt mtevnebi kviteli da moshavo} (*They are bringing grapes yellow and blackish*), (რობაკიძე 1989:138); *Shadow and rustle irksome* (Beckett,1985:11).

c) Abundance of nominal sentences with homogeneous parts: *უფსკრულნი ხევნი, უღრანი ტყე ღრუბლთ საყრდნობი* {upskrulni khevni, ughrani tke ghrubelt sakrdnobi} (*abysses and gorges and dense woods where clouds used to settle*), (Barnovi,1943:261); *Night without moon or stars* (Beckett,1985:11);

d) Homogeneous parts preceded by negative particles: *არ მინდა არც შენი სიახლოვე, არც შენი სიყვარული, არც თანავრძნობა* {ar minda arts sheni siaxlove, arts sheni sikvaruli, arts tanagrdsnoba} (*I want neither your closeness, nor your love, nor your sympathy*), (Lortkipanidze,1992:107); *He had neither companions nor friends, church nor creed* (Joyce.1982:122);

e) Parallel structures of homogeneous parts: *გული ყელში ჰქონდა ამოხრილი, ნერწყვი გამშრალი, სახე აელვარებული და ალეჩილი*

{*guli kelshi hqonda amochrili, nertsuvi gamshrali, saxe aelvarebuli da aletsili*} (With his **heart** stuck at his throat, **the mouth** dry, **the face** ablaze and aflame) (Kotetishvili, 2012:13); At moments he seemed to feel her voice touch his ear, her hand touch his (Joyce.1982:129);

f) Pairs of synonyms or antonyms as homogeneous parts: მის ნაცვლად სუფრაზე ვხედავ ტლანჯ უხეშ ევროპულ ფაბრიკაციის ჩაის ჭურჭელს {*mis natsvlad supraze vxedav tlanq, ukhesh, evropul pabrikatsiis chais churchels*} (I see crude, coarse, European manufactured tea set instead), (Gamsakhurdia,1959:27); In his blue gardens **men** and **girls** came and went like moths (Fitzgerald,1984:38);

The following linguistic universals have been confirmed on the level of **compound sentence**:

1. Inversion between subject and predicate: დუდუკებმა დაჰკრეს საარი და ამ მომაჯადოებელ ხმებზე დაიდრა ხალხი დანგრეულ სამრეკლოსაკენ {*dudukebma dahkres saari da am momajadoebel khmebze daidzra khalkhi dangreul samreklosaken*} (The duduks broke into morning saar and to these enchanting sounds proceeded people towards the ruined church), (Kotetishvili, 2012:16); Not merely had she degraded herself; she had degraded him (Joyce,1982:128);
2. Parallel structures: მე მარტო ვარ ჩემს ფიქრებში, მე მარტო მივდივარ ჩემს ბნელ გზაზე {*me marto var chems piqrebshi, me marto mivdivar chems bnel gzaze*} (I am alone in my thoughts, I am alone treading my dark way), (Gamsakhurdia,1959:12); It was an age of miracles, it was an age of art, it was an age of excess, and it was an age of satire (Fitzgerald,1965:10);
3. One of the clauses is often a sentence with homogeneous parts: კიდევ რამდენიმე ხანი და საშინელი გრგვინვით დაიმსხვრა ზღუდე და ბორკილი, გაცეცხელებული ლავასავით მოედო შავი მასა ტფილისის ქუჩებს {*kidev ramdenime khani da sashineli grgvinvit daimskhvra zghude da borkili, gatsetskhebuli lavasavit moedo shavi masa tpilisis quchebs*} (After a while all the **barriers** and **shackles** gave way with a terrible roar, and a black mass like a fiery lava spread in the streets of Tbilisi), (Kotetishvili,2012:11); The quiet lights in the houses were humming out into the darkness and there was a **stir** and **bustle** among the stars (Fitzgerald,1984:84).
4. Mostly, one and the same grammatical tense in all clauses: ფოთოლი სქელდება და ფოთოლზე მატლი მიღოლავს ზმორით {*potoli*

sqeldeba da potolze mighoghavs zmorit} (The leaf is growing thick and on the leaf there is worm crawling (Robakidze,1989:268); One nibbles at them and they are delicious (Anderson,1981:34);

5. Predicates often express the same or similar notion semantically: *მე კი არავის ვეძებ, არავინ მეძებს* {*me ki aravis vedzeb, aravin medzebs*} (And I am not looking for anyone, no one is looking for me), (Gamsakhurdia,2012:12); *One human being had seemed to love him and he had denied her life and happiness: he had sentenced her to ignominy, a death of shame* (Joyce,1982:129);
6. Asyndeton: *წითელი დროშების ელვარებამ ბევრს დაახუჭინა თვალი, ბევრს გული გაუხეთქა ამ საზარელმა სანახაობამ* {*tsiteli droshebis elvarebam bevrs daakhuchina tvali, bevrs guli gaukhetqa am sazarelma sanakhaobam*} (The glare of red banners made lots of people shut their eyes, hearts of many were burst into two by this dreadful sight), (Kotetishvili,2012:11); *Not merely had she degraded herself; she had degraded him* (Joyce,1982:128).

On the level of **complex sentence** as well, the following have been identified as active means for conveying expressiveness of prose rhythm in both languages:

1. Parallel structures: *ვერავინ გაიგო, რამდენი ჭრელი პეპელა გაჰქრა; რამდენ ყაყაჩოს, მინდვრის დამამშვენებელს, გადაეფარა სილა;* {*veravin gaigo, ramdeni chreli pepela gahkra; ramden kakachos, mindvris damamshvenebels, gadaepara sila*} (*Nobody was to know how many colourful butterflies perished, how many poppies jewels of fields were covered with sand*), (Lortqipanidze,1958:225); *But never again as during that all too short period when he and I were one person, when the fulfilled future and the wistful past were mingled in a single gorgeous moment-when life was literally a dream* (Fitzgerald,1965:62);
2. One of the clauses is often a sentence with homogeneous parts: *რას ეტყვიან ეს შეხვედრანი და ეს გაცილებანი პატარა გულს, რომელიც სუსხდასხმული ჩიტვიით ფართქალობს ქალის აზიდულ მკერდში?!* {*ras etkvian es shekhvedrani da es gatsilebani patara guls, romelits susxdasxmuli chitviviit partqalobs qalis azidul mkerdshi?!*} (*What will these encounters and these partings tell the tiny heart which is trembling like a chill-stricken bird in the high bosom of the woman?*), (Robakidze,1989:47); *The dark discreet room, their isolation, the music that still vibrated in their ears united them* (Joyce,1982:219);

3. Inversion between the modifier and the head: *მათ ეგონათ, რომ მათი ხმა ესმოდა ესმოდა მხოლოდ ჩუმ კედლებს გალავანისას, სიოზე მომრიალე ცაცხვებს და ბულბულს მიძინებულს* {mat egonat, rom mati khma esmoda mkholod chum kedlebs galavnisas, sioze moshriale tsatskhvebs da **bulbuls midzinebuls**} (*They thought that their voices were heard only by silent walls, by lindens rustling in the breeze and by **the nightingale fallen asleep***), (Lortqipanidze,1958:166); *My own happiness in the past often approached such an ecstasy that I could not share it even with the person dearest to me* (Fitzgerald,1965:55);
4. Often there are different grammatical tenses in the main and subordinate clauses: *დასავლეთის ქარმა მიაგდო იგი აღმოსავლისაკენ თუ აღმოსავლის ქარმა დასავლისაკენ–ტფილისმა არ იცის* {dasavletis qarma miagdo igi aghmosavletisaken tu aghmosavlis qarma dasavlisaken-tpilisma ar itsis} (*The western wind pushed the city to the East or the eastern wind –to the West–Tbilisi knows not*) (Robakidze,1989:219); *They have been put in barrels and shipped to the cities where they will be eaten in apartments that are filled with books, magazines, furniture, and people* (Anderson,1981:34);
5. Asyndeton: *აცნობეს ნინოს, დედოფალი მობრძანდებო* {atsnobes ninos, dedopali mobrdzandebao} (*Nino was told the Queen was coming*) (Barnovi,1943:303); *He turned back the way he had come, the rhythm of the engine pounding in his ears* (Joyce,1982:219);

On the level of complex sentence as well, omitting of subject can be considered to be allomorphy of Georgian rhythmic prose: *ქუჩაში რომ გამოვიდა, გოჩმანას აღარ უხაროდა, ისე იყო დაღლილი და მშვიერი, აბუზული და მოწყენილი გაჰყვა ტფილისის ქუჩებს სირაჯხანისკენ* {quchashi rom gamovida, gochmanas aghar ukharoda, ise iko daghlili da mshieri, abuzuli da motskenili gahkva tpilisis quchebs sirajxaniskan} (*When out in the street, Gochmana was not happy any more but tired and hungry as he was, shriveled and saddened walked up Tiflis streets towards the pub*) (კოტეტიშვილი.2012:13).

Detached parts of sentence greatly contribute to prose rhythmicity. The following universals have been proved through the research:

1. Detached construction consists of homogeneous parts itself: *ძველი ამ დროს მოჭრილი მუხასავით იდგა, ცივი და შიმშველი* {dzveli am dros mochrili mukhasavit idga, tsivi da shishveli} (*The old stands like a cut down oak, cold and bare*) (Kotetishvili,2012:13); *He watched sleepily*

the flakes, silver and dark, falling obliquely against the lamplight (Joyce,1982:219).

2. Detached construction identically formed morphologically: *გახარებული ხალხის დენა, უსაზღვრო და უნაპირო*; {gaxarebuli khalkhis dena, **u-sazghvr-o da u-napir-o**} (*The flow of rejoicing people: un-limited and un-confined*) (Kotetishvili,2012:11) *He saw a goods train ...winding through the darkness, obstinately and laboriously* (Joyce, 1982:129);
3. Euphony of detached construction based on alliteration or assonance: *გოგო მიჰყვება: აწითლული და აღეწილი*; {gogo mihkveba: **atsitluli da aletsili**} (*The girl is following him: aflame and afire*) (Robakidze,1989:243); (*I became aware of the old island here that flowered once for Dutch sailors' eyes—a fresh, green breast of the new world; [r-r-r].*
4. Detached construction as an emphasis: *ხოს ქვეშ რაღაც შავი მოჩანს, პატარა ხოს ქვეშ*; {*this qvesh raghats shavi mochans, patara this qvesh*} (*There seems something black under the tree, under the black tree*) (Gamsakhurdia,1959:12); *Its vanished trees, the trees that had made way for Gatsby's house* (Fitzgerald,1984:129);
5. Detached phrase as specification: *ფერდობში, ბალახის ძირებში, მოძვრება რუ*; {perdobshi, **balakhis dzirebshi, midzvreba ru**} (*On the slope, in the roots of the grass, there runs the creek*) (Robaqidze,1989:143); *Gravely the men turn in at a house—the wrong house* (Fitzgerald,1984:127);
6. Detached construction as the emotional nucleus of the sentence: *ხევში პატარა რუჰ - ნაღველივით შავი*; {*khevshi patara ruh-naghvelivit shavi*} (*The creek in the gorge- black as sorrow*) (Robakidze,1989:143); *He had denied her life and happiness: he had sentenced her to ignominy, a death of shame* (Joyce, 1982:129);

In our judgement, **interjection** is the most interesting among all **grammatically isolated words and expressions** which contribute to rhythmicality; in order to define its role we are to take into consideration the rate of its distribution in the text. Research material in English turned out to be less rich in interjections than that of Georgian.

Chapter 3 Lexical Means as Devices for Conveying Expressiveness of Rhythmic Prose

This chapter consists of the following issues:

Expressive language of rhythmic prose;

Lexical repetition and gradation;

Synonymy and antonymy;

Archaisms, dialectisms and foreign language words;

Prose can be made rhythmic through original imagery and various ways of its expression. In this chapter we have analyzed epithet, metaphor, simile, personification, symbol, so called “expressive images”. For instance: *ეს გუნებაა გალხობილი მესოპოტამიაში. გაბრუებული ბელტი. მიყუჩებული ქვა. მდორე მდინარე. მთვლემარე ჩირგვი. მოწყენილი კენჭი. ფრთებდახრილი ტოტი. განაბული ნიბლია. სველთვალეებიანი უშობელი* {*es gunebaa galkhobili mesopotamiashi. gabruebuli belti. mikuchebuli qva. mdore mdinare. mtvlemare chirgvi. motskenili kenchi. prtebdakhrili toti. ganabuli niblia. sveltvalebiani ushobeli*} (*This mood is dissolved in Mesopotamia. A stupefied clod of earth. A stilled stone. A slow river. A dazing bush. A sad pebble. A crestfallen twig. A hushed finch. A wet-eyed calf. (Robakidze,1989:26); As if the house had winked into the darkness*) (Fitzgerald,1984:64);

Lexical repetition contributes not only to rhythmicality but also to text integrity; repeated units make text integral and whole. In the following extract we have four different instances of repetition: 1) *ქვეყნის ბრუნვა და ყაყანი ვერ აღბობდა ამ სიცივეს. ვერ სწვდებოდა მაღალ თაღებს. ვერაფერს ცვლიდა* (*The fuss and riot of the world were not able to melt this cold. It was not able to reach the high arches. It was not able to change anything*) (Kotetishvili, 2012:14-15). And in the following one we have word “falling” repeated six times: *It was falling on every part of the dark central plain,..., falling softly upon the Bog of Allen and, farther westward, softly falling into the dark mutinous Shannon waves. It was falling, too, upon every part of the lonely churchyard... he heard the snow falling faintly through the universe and faintly falling, like the descent of their last end, upon all the living and the dead* (Joyce,1982:219).

Lexical repetition also assists building up rhythmic gradation. For instance: *მცხეთაში მეფემ ქორი ააფრინა. ქორი ხოხობს გაედევნა. მეფე უცდის: აღარც ქორია და აღარც ხოხობი. მიდის საძებრად. მიადგება ხევს... მეფე ფუძეს დებს ქალაქისას* (*The king flies the falcon in Mtskheta. The falcon chased a pheasant. The king is waiting: neither the falcon nor the pheasant in sight. He goes to look for them. He reaches the ravine..The king sets the foundation of a city there.* (Robaqidze,1989:208). Rising gradation has been achieved through

repetition of verbs which denote movement, fast action. The next gradation has been formed by repetition of parallel structures: *Why had he withheld life from her? Why had he sentenced her to death? He felt his moral nature falling to pieces,..One human being had seemed to love him and he had denied her life and happiness: he had sentenced her to ignominy, a death of shame .He felt that he had been outcast from life's feast; No one wanted him; he was outcast from life's feast* (Joyce,1982:129).

Using **synonyms** and **antonyms** also presents a most prolific way for rhythm creation. In relation with synonyms the following proved to be most significant universals:

a) Asyndeton: *ჭექა, ქუხილი, ელვა, მეხი ერთმანეთში ირეოდა* {cheqa, qukhili, elva, mekhi ertmanetshi ireoda} (**Thunder, storm, lightning, bolts** were all sounding at once) (Lortkipanidze,1958:223); *The threadbare phrases, the inane expressions of sympathy, the cautious words of a reporter won over to conceal the details of a commonplace vulgar death attacked his stomach* (Joyce,1982:127-128);

b) Common modifying word: *რომელი საქმრო კიდევ?! ყველა ყალბი?! ყველა ცრუ?! ეგებ თვითონ არის ყალბი!?! ეგებ თვითონ არის ცრუ!?!* {romeli saqmro kidev?! kvela kalbi?! kvela tsru?! egeb tviton aris kalbi!?! egeb tviton aris tsru!?!} (Which fiancé still? Are they all fake? Are they all liars? Maybe she is herself fake!?! Maybe she herself is a liar!?) (რობაკიძე,1989:220); *The threadbare phrases, the inane expressions of sympathy, the cautious words of a reporter won over to conceal the details of a commonplace vulgar death attacked his stomach* (Joyce,1982:127);

c) Common derivational prefixes and suffixes: *ხალხი: უსახლო-უკარო-ულოგინო* {khalkhi: usakhlo-ukaro-ulogino} (People: homeless–hearthless–comfortless) (Robakidze,1989:119); *I spent my Saturday nights in New York because those gleaming, dazzling parties of his were with me so vividly* (Fitzgerald,1984:129);

d) Emotionally coloured expression: *აღარ მესმოდა თხელი, ბუმბულივით მსუბუქი ჩაის სერვისის ნაზი წკრიალი* {aghar mesmoda tkheli, bumbulivit msubuqi chais servizis nazi tskriali} (I could no longer hear the gentle tinkling of the **thin, feather-light** tea set) (Gamsakhurdia,1959:27); *He realised that she was dead, that she had ceased to exist, that she had become a memory* (Joyce,1982:128).

The most important universals revealed on the level of antonyms are as follows:

a) Unlike synonyms, antonyms occur only in twos: *საშინელი სისასტიკე და უმძაფრესი სიტკბო* {sashineli sisastike da umdzapresi sitkbo} (Awful cruelty and intense kindness) (Robakidze,1989:16); I was **within** and **without**, simultaneously **enchanted** and **repelled** by the inexhaustible variety of life (Fitzgerald,1984:36);

b) Antonyms connected by a common modifier: *რას ეტყვიან ეს შეხვედრანი და ეს გაცილებანი პატარა გულს ?!* {ras itkvia es shekhvedrani da es gatsilebani patara guls?!} (What will these **encounters** and these **partings** tell the tiny heart?) (Robakidze,1989:48); He heard the snow falling faintly through the universe... upon all **the living** and **the dead** (Joyce,1982:219);

c) Antonym pair identically formed morphologically: *ან რაღას ეტყვის ამიერ პატარა გულს მზის ამოსვლა ან მისი ჩასვლა?!* {an raghas etkvis amier patara guls mzis amosvla an misi chasvla?!} (And what will sunrise or sunset tell this tiny heart) (Robakidze, 1989:48); I was **within** and **without**, simultaneously **enchanted** and **repelled** by the inexhaustible variety of life (Fitzgerald,1984:36);

დ) Proceeding from the contrast, the intonation line is more distinct and melodic in antonym pair than with synonyms: *აწრიალებული თვალები ხან ეძვრებოდნენ, ხან უბრწყინავდნენ* {atskrialebuli tvalebi khan emghvreodnen, khan ubrtskinavdnen} (His agitated eyes would glitter at one time and then become blurred again. (Kotetishvili,2012:8); I could still hear the music and the laughter, faint and incessant, from his garden and the cars going **up** and **down** his drive (Fitzgerald,1984:129).

Archaisms, dialectisms and foreign language words also contribute to conveying expressiveness of rhythmic prose. The more their distribution in the text, the more rhythmicity rate created by them.

Chapter 4 Similarities and Differences Revealed in Translation

The chapter consists of the following issues:

Basic notes on translating rhythmic prose from Georgian into English (on the level of phonetics, morphology, syntax and lexis);

On translating synonyms, antonyms, archaisms, dialectisms and foreign language words;

On some aspects of translating lexical repetition and gradation;

Basic notes on translating rhythmic prose from English into Georgian (on the level of phonetics, morphology, syntax and lexis);

Literary works in English language which were translated by two different translators were chosen for analysis. Also, as a kind of experiment we too translated into Georgian one piece of fiction hitherto untranslated and also several other fragments. Here are the examples of translations from both languages. First, from Georgian:

„წმ. გრიგოლ ხანძთელის დროს ცხოვრობდა ვინმე ირუბაჟიძე. სახელად რადამე. კაცი ახოვანი, ფიცხი, გადამლახველი. ცოლი ჰყავდა ლამაზი. მტრები დაედევნენ ერთხელ...ვაჟი იძრობს ხანჯალს. ჩაჰკრავს. დაჭრილს მდინარეში გადაისვრის. ვაჟი გარბის. მტრები მისდევენ. ვაჟი გადარჩება. გაივლის ხანი. რადამეს მოახსენებენ: სასიკვდილო ჭრილობა არ ყოფილა: ცოლი გადაურჩენიათ მეთევზეთ. რადამე გახარებულია. გამართავს ლხინს შავი ზღვის პირას. ცოლი მოვა. დაინახავს თუ არა შორიდან–რადამე იკვილებს საშინლად (ხომ გაიმეტებს მაინც ერთხელ!). ბედისწერას გრძნობს. მოახტება თეთრ ტაიჭს. გააჭენებს ცხენით მომავალ ცოლს ბეჭედს გადაუგდება. ცოლი დაიჭერს. ქმარი ტაიჭს ზღვაში შეაგდება: ინთქება. ცოლი ჯერ გაოცებულია. შემდეგ–თვითონაც გადაჰყვება {*tsm. grigol khandztelis dros tskhovrobda vinme irubaqidze. sakhelad radame. katsi akhovani, pitskhi, gadamlakhveli. tsoli hkavda lamazi. mtrebi daedevnen ertkhel. radame da misi tsoli tskhenebs miacheneben. tsoli orsuli iko. veghar shesdzlo tskhenis cheneba. “momkal”. eubneba vazhs. “rogor” miugebs qals. “uketesia movkvde, vidre mtrebs khelshi chavubarde.” –“mere?! – “shen gadarchebi”. vazhi kokmanobs. shoridan moismis tskhenebis tqaratquri. vazhi idzrobs khanjals. chahkravs. dachrils mdinareshi gadaisvris. vazhi garbis. mtrebi misdeven. vazhi gadarcheba. gailis khani. radames moakhseneben: sasikvdilo chriloba ar kopila: tsoli gadaurcheniat metevzet. radame gaxarebulia. gamartavs lkhins shavi zghvis piras. tsoli mova. dainaxavs tu ara shoridan-radame ikivlebs sashinlad (xom gaimetebს maints ertkhel!). bedistseras grdznobs. moaxteba tetr taichs. gaachenebs, tskhenit momaval tsols becheds gadaugdebs. tsoli daichers. qmari taichs zghvashi sheagdebs: intqmeba. tsoli jer gaotsebulia. Shemdeg –tvitonats gadahkveba}* (Robakidze,1989: 88);

“In the time of Saint Grigol of Khandzta there lived a certain man of the Irubaqidzes family. His first name was Radame. He was tall and stately, short-tempered, strong-willed. He had a pretty wife. Once they were being

chased by foes...He draws out the dagger and stabs her. He throws the wounded into the river. The man flees. The foes are following him. Still, he is saved. The time passes. One day Radame is told that the wound did not turn out to be fatal. The wife had been rescued by some fishermen. Radame is rejoicing. He is giving a feast on the shore of the Black Sea. The wife arrives. As he sees her in the distance, Radame gives a dreadful cry (he had once forsaken her, had not he?!) He is aware of the hand of providence. He mounts the white steed and gallops away. He throws the ring to his wife who is arriving on horseback. The wife catches the ring. The husband wades the sea, gets engulfed. The wife, bewildered at first, follows him into the sea”.

It can be said that we have achieved adequate translation. All the means contributing to creating prose rhythm have been maintained save some exceptions: the dynamism and charge of incomplete sentences; as for alliteration, consonance and assonance, they are formed through other sounds- [t][st][h][d][f][s] [ai][ou].

In the following extract, we have maintained emotional tone and lexis. Symbol *New York* is repeated as many times as in the original. In terms of morphology, rhythmicity is created by a compound *ქექა-ქუხილი*, by reduplicating the root *ბინდ-ბუნდში*, *ქათქათა*; by a pair of participles with identical suffix-*გაბრწყინებული*, *აზავთებული*; complex sentences with parentheses are also present.

It was three years before we saw New York again. As the ship glided up the river, the city burst thunderously upon us in the early dusk—the white glacier of lower New York swooping down like a strand of a bridge to rise into uptown New York, a miracle of foamy light suspended by the stars. A band started to play on deck, but the majesty of the city made the march trivial and tinkling. From that moment I knew that New York, however often I might leave it, was home (Fitzgerald,1965:27); კიდევ სამი წელი გავიდა, სანამ ნიუ-იორკი კვლავ ვიხილეთ. ადრეულ ბინდ-ბუნდში გემი მდინარეზე რომ ასრიალდა, ამ დროს ქლაქი, როგორც ქექა-ქუხილი ისე დაგვატყდა თავს-ქვედა ნიუ-იორკის ქათქათა მწვერვალები დაკიდული ხიდივით მიექნებოდა ჩვენს თვალწინ, რომ რამდენიმე წამში კვლავ ზედა ნიუ-იორკში აღმართულიყო. თითქოს ვარსკვლავებს ეჭირათ ეს გაბრწყინებული, აზავთებული სასწაული. გემბანზე ორკესტრმა დაიწყო დაკვრა, მაგრამ ქლაქის დიდებულებამ მარში გადაჰფარა.

უბრალო ჟღარუნადლა ისმოდა. იმ წუთში მივხვდი, რომ ნიუ-ოორკი, რაც არ უნდა ხშირად მიმეტოვებინა ის, მაინც ჩემი სახლი იყო. {kidev sami tseli gavida, sanam niu-iorki kvlav vikhilet. adreul bind-bundshi gemi mdinareze rom asrialda, am dros qalaqi, rogoris chega-qukhili ise dagvatkda tavs-qveda niu-iorkis qatqata mtsvervalebi dakiduli khidivit mieqaneboda chvens tvaltsin, rom ramdenime tsamshi kvlav zeda niu-iorkshi aghmartuliko. titqos varskvlavebs echirat es gabrtskinebuli, azavtebuli sastsauli. gembanze orkestrma daitsko dakvra, magram qalaqis didebulebam marshi gadahpara, ubralo zhgharunadgha ismoda. im tsutshi mivkhvdi, rom niu-iorki, rats ar unda khshirad mimetovebina is, maints chemi sakhli iko}.

Conclusion

Rhythmic prose, as one of the oldest and free from versification laws, acquires the sound that matches modern, polyphonic, diverse world due to its multifaceted rhythmic structure.

The fact that there is almost no scientific research done from the typological viewpoint about rhythmic prose, makes it more topical to study it thoroughly.

Thus, we believe that the results that have been obtained through the research of typological interrelations of conveying expressiveness of Georgian and English rhythmic prose will be truly rewarding:

- From the view of conveying expressiveness of rhythmic prose it has been confirmed that both languages possess truly diverse and interesting means on each level of language (phonetic, morphological, syntactic and lexical).
- In both languages, on the level of **phonetics** alliteration, consonance and assonance proved to be most active linguistic devices.
- English language rhythmic prose is richer in assonance proceeding from the high number of diphthongs.
- The following tendency has been confirmed in Georgian material: repeated vowels occur with one and the same consonant.
- Georgian language suffix –**o** [o], denoting a reported utterance can be considered as an allomorphism since there is not a corresponding occurrence in English.
- Since Georgian language rhythm is syllabic, rhythmicity can be easily achieved by rhyming, by equal number of syllables. Thus, if we give a visual form, a layout of a poem to prose text, it will be possible to read it as if it were poetry.
- On the level of **morphology, affixation** turned out to be the most significant rhythmicity forming universal for Georgian and English rhythmic prose: repetition and innumeration of nouns in plural or in one and the same case (by means of prepositions in English); repetition of verbs in the same tense; repetition of adjectives in the same degree; repetition of adjectives/adverbs preceded by prefixes denoting negation; repetition of words with the same prepositions; paronomasia.
- The following important allomorphisms have been confirmed in Georgian rhythmic prose: stylistic potential of alternative plural forming suffix, so called *nartaniani* (a little obsolete form); innumeration of not only nouns in plural form but also of numerals, adjectives and participles; author's free approach to word-building for achieving euphony; out of norm usage of

verb conjugation markers; partial or full agreement of adjective with noun during declension.

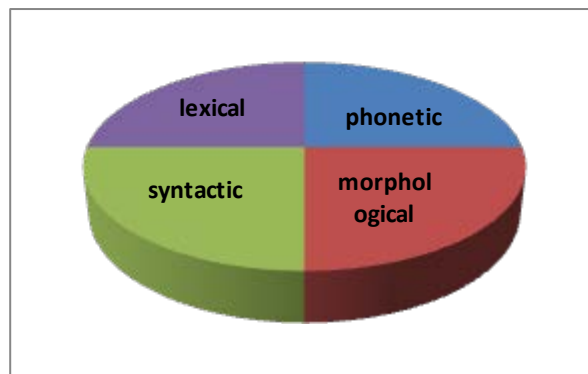
- Repetition of English language present (*-ing* forms) and past (*-ed* endings for regular verbs) participles can be considered as an allomorphy (Georgian participles have far more diverse suffixes).
- The following have been proved to be universals for the research languages on the level of **syntax**: very suitable structure of all type sentences for conveying prose rhythm. From this point of view simple sentence is the dominant, followed by sentence with homogeneous parts and complex sentence. Compound sentence is the last in this row.
- The universals confirmed on syntax level are common for all types of sentences. They are as follows: inversion between subject and predicate; inversion between modifier and the head; the sequence of actions expressed by past tenses; the abundance of nominal sentences as independently also as a part of another sentence; modality of sentence: interrogative, exclamatory or imperative sentences in a row, their expression often enhanced by interjections; syntactic parallelisms; parallelisms of strophes; identical sentence members formed by prefixes and particles showing negation; pairs of synonyms or antonyms expressed by identical sentence members; detached parts of sentence.
- Complex sentence proved to be very suitable structure for forming comparatively substantial devices such as syntactic parallelisms, parallelisms of strophes, gradations in both languages.
- One member sentence (predicate only), incomplete sentences (with omitted subject), initial position of predicate in incomplete sentences for more dynamism and expressiveness present significant allomorphisms for Georgian language.
- Detached part of sentence, itself a universal confirmed with almost equal frequency in both languages, includes several isomorphisms for its own part. These are as follows: detached construction consists of homogeneous parts of synonyms and antonyms; detached parts are formed identically morphologically; detached part has a specifying function; detached part includes the emotional nucleus of the sentence; detached part is made distinct for its euphony based on alliteration or assonance; identical members of detached part mostly are joined with a conjunction.
- Repetition of predicates denoting the present continuous actions can be considered to be an allomorphy for English language. The expressiveness increases even more when the action is compressed further by using present participle.

- On the level of **lexis**, active devices of conveying expressiveness of rhythmic prose such as epithet, simile, metaphor, personification, „visual”, „audio”, „sense” images and symbol; synonymy and antonymy; lexical repetition (anaphora, epiphora, epanalepsis) and gradation proved to be universals between the two languages.
- Unlike English language material obtained by us, expressiveness of rhythmicity of Georgian texts is intensified by distribution of archaisms, dialectisms and foreign language words.
- The following outcome seems truly rewarding: all the above mentioned lexico-semantic means were registered approximately with equal rate in both research languages.
- Studying **translation** issues yielded a very interesting outcome: Georgian language as well as English possesses all the linguistic resources to convey expressiveness of prose rhythm of the original with its own structural-semantic means.
- It should be highlighted as a distinct characteristic that in most cases of translation we were able to maintain all the linguistic means that convey prose rhythm expressiveness. For instance: გოგო მიჰყვება: *აწითლული და ალექწილი* (Robakidze,1989:243), (*The girl is following him: **a**flame and **a**fire*); We have maintained: a) simple sentence with detached part b) detached construction with homogeneous parts; c) detached construction with identical parts identically formed morphologically; d) alliteration; e) emotional lexis.
- The most remarkable isomorphism confirmed by the study is probably the fact that while translating the different and diverse means conveying prose rhythmicity expressiveness it is feasible to replace them. For instance, in case of need, phonetical means can be substituted by morphological one, or one lexical repetition, i.e. anaphora can be replaced by epiphora as in the example: მიწამდის დადაბლება და მიწაში ჩახედება დაბერებულ და ნაპერწკლებჩამქრალი თვალებით. ამავე თვალების მოხუჭვა სიონის ღვთისშობლის ხატის წინ და გაუთავებელი ლოცვები სიონის მაღალთაღიანი გუმბათის ქვეშ (Kotetishvili,2012:13), (***Kneeling to the earth and peering in the earth** with senile and lackluster eyes. Closing these eyes in front of Virgin Mary icon of Sioni Cathedral and endless praying beneath the high dome of Sioni*).
- Proceeding from the English language, it is often impossible to transport anadiplosis as such into the target language. Yet, the repeated element can be maintained without breaking up rhythmicity. For instance: *აქლემები*

ძილაგდებთან. ძილაგდებთან გამყოლობივ (Robakidze, 1989:127); The camels kneel down to have a rest. Kneel down the guides to have a rest as well. Anadiplosis was partially maintained and so was the inversion between subject and predicate.

- Our research made it feasible to state that Georgian language due to its structure, turned out even more resourceful to convey all the linguistic devices of prose rhythm expressiveness of the other language.
- It is impossible to define the superiority or prevalence of any rhythm forming linguistic means compared to other ones. Despite the significant role of syntax, there would never be the whole range of rhythmicity without contribution from other language means such as phonetic, morphological and lexical devices, since the prose rhythm is a multilayered phenomenon (see table no№4).

Table № 4 Means for Conveying Expressiveness of Prose Rhythm

It is a fact, that rhythmisation of prose is hardly ever feasible on one language level: phonetic devices are enhanced by morphological ones, lexical means by syntactic and vice versa. One of the main prerequisites of prose rhythmicity is the distribution rate of rhythm forming devices in the text. We are interested in major and most frequently used ones and not in less active or rare.

- And, finally, the contrastive analysis proved a most significant fact: Georgian and English languages belonging to different language systems share more common universals than different forms from the point of conveying rhythmic prose expressiveness.

The Principal Publications Related to the Thesis

1. Expressiveness of rhythmic prose according to one short-story. International Scientific Conference “Intercultural Dialogues III”, Works, Meridiani, 2015 (Scientific Papers, ISSN 2233-3401, pg. 101-113).
2. Structure of simple sentence in rhythmic prose (based on Georgian and English language material). International Scientific Conference “Language and Culture III”, Works, Meridiani, 2015 (Scientific Papers, (ISSN 1987-7323, pg. 364-371).
3. Phonetic means in rhythmic prose as expression devices (based on Georgian and English language material). ”Heteroglossia. Studia literaturjznawcze, jezykoznawcze, kulturoznawcze”, №6, 2016, Poland. Wydawnictwo Uczelniane. Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy.
4. Morphological aspects of rhythmic prose (based on Georgian and English language material). Scientific peer reviewed journal “Language and Culture” №15, 2016, Kutaisi. Meridiani (ISSN 1987-7323, pg. 156-166).
5. Synonymic row as a device for conveying expressiveness of prose rhythm (based on the material of Georgian and English rhythmic prose). Scientific Journal in Humanities, International Black Sea University. Volume 5, Issue, 2016. Tbilisi (ISSN 2298-0245), pg. 30-35).